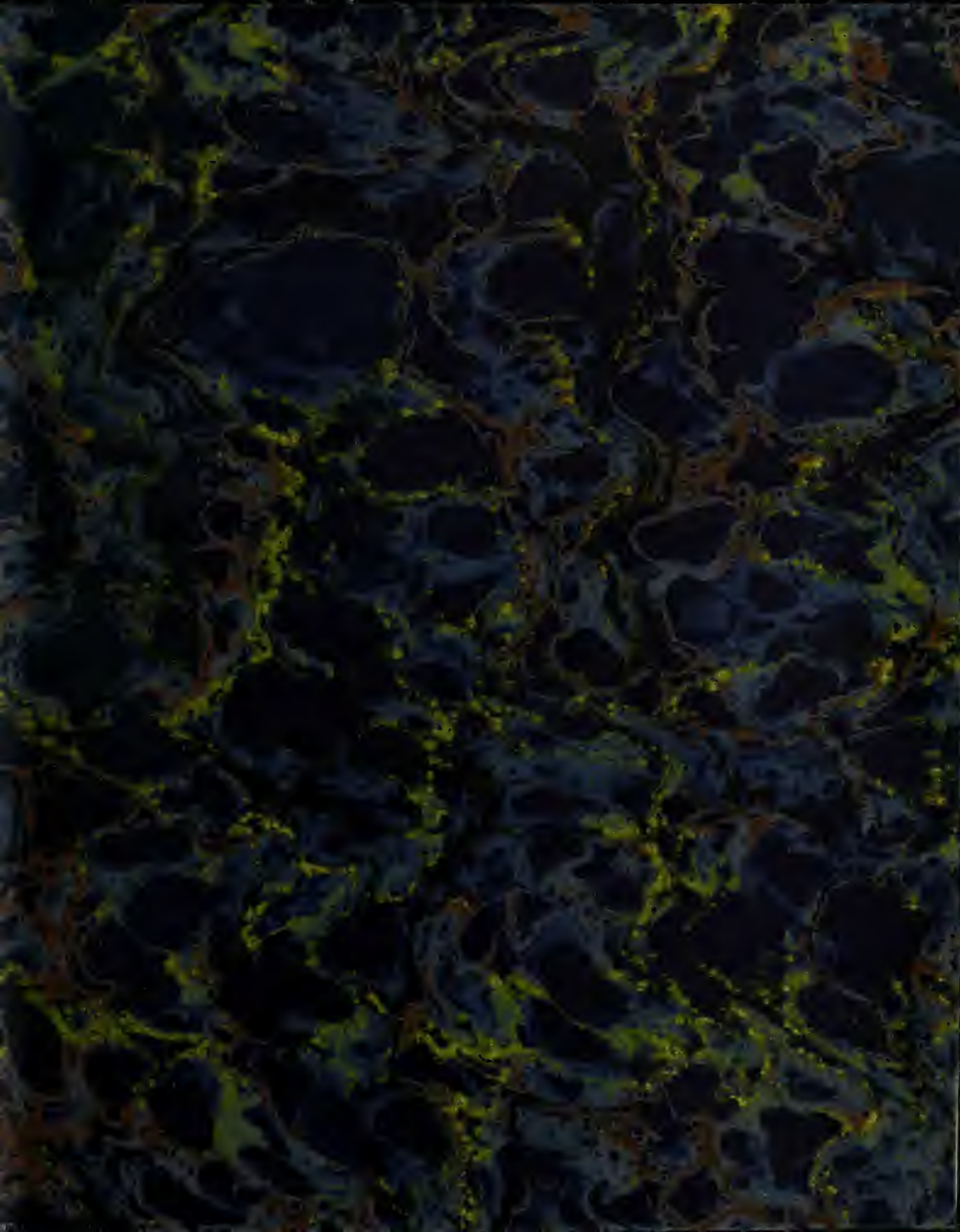

Bundel II

9893 (variant)

1.

Den Hollandschen VERRE-KYKER.

Verhalende den tegenwoordigen toestant van ons

LIEVE VADERLAND;

Nevens een hertgrondige

WAERSCHOUWINGE,

Aen alle goede Ingesetenen; om haar door geen geveynsde Vrindschappen te laten misleyden, oft door openbaare Oorlog te doen verflauwen: maar in beide te zijn en blijven, oude Batavieren.

t'Samen-gestelt door B. I. R.

t'Uitrecht, by HANS PERFECT, 1672.

...de na-
...ot bevestinge
...ser Carel de V.
...eggen/dat/ gelij-
...en werkt / en hare
...e/ niet om datse groo-
...ader by gelegen is; ook
ouden worden / door na
pstand. Doch 't gene de
ere redens/ de verander-
ge zelfs/ en alle onder-
bben een geduurige ebbe
naakt hem als of hy een
grond / hoewel met een
eden gelt geleent heeft/
a wederom te geven/
n verbonden hadde.
t was / daer niet
ren gebeeden
dat de teere
n de vertele
onthaelt
wort/

 3

Den Hollandſchen VERRE-KYKER.

Verhalende den tegenwoordigen toeſtant van ons lieve Vaderland; Nevens een hertgrondige Waarſchouwinge, aen alle goede Ingeſetenen, om haer door geen geveynſde Vriendſchappen te laten mis-leyden, of door openbare Oorlog te doen verflauwen, maar in beide te zijn en te blijven, oude Batavieren.

HOe veel een Koningrijk oft Staat van Regeeringe gelegen zy aen de vrindſchap en onderlinge eendragt / der nagelegen Staten en Landen / is genoch bekent / en hebben de Politijken met groote Boecken aen den dag gegeven. Bevindende altijd waerachtig / dat de vrindſchap der nabuurige Princen / een groot onderſteunſel is / tot bevestinge der Staten: en dies aengaende placht Keyſer Carel de V. en na hem Octavius Prince van Parma, te ſeggen / dat / gelijkerwijs de Maane / meer als ſeer na eenige andere Sterren werkt / en hare kracht betoont / zo op den Aertboodem / als in de Zee / niet om datſe grooter en van meerder kragt / maer alleen om dat zy nader by gelegen is; ook alle Koningrijken en Staaten / beter bewaart en behouden worden / door na by gelegene / als wel door verre gelegene hulpe / en bystand. Doch 't gene de vrindſchap niet lange laet duuren / is onder veele andere redens / de veranderlijckheit van het meeſterſtuk der nature / den menſche zelfs / en alle onder-Maanige zaken. Alle dingen behalven de Alheyt / hebben een geduurige ebbe en vloed; Alle oogenblick verandert den menſch / en maakt hem als of hy een ander waare / daerom ſeyde Heraclitus met een goede grond / hoewel met een ongerijmt en belachelijck gebruik / dat een menſch die heden gelt geleent heeft / niet gehouden en is het zelfde / een dag of twee daer na wederom te geven / als zijnde een ander menſche / dan die hem van te vooren verbonden hadde. Desgelijks / dat / die tegens 's anderendaegs te gaſt genoot was / daer niet gaen en moſte: dewijl hy de ſelve niet en was / die daegs te vooren gebeeden was: Maer om begrijpelijker en taſtelijker te ſpreeken: men ſiet dat de teere kindsheit van de jongerſchap verſlenden wert / deſe wederom van de vertele jongelingſchap / die ook ongevoelijk van de mannelijke ouderdom onthaelt

 wort/

wort / gelijk dese ook allenskens tot de grijse hairen gerakende/ dit sterffelijke leven eindelijck van de dood verslonden wert. De mensch is hier van een model van de heele nature / gelijckerwijs oock alle Steden / Republijcken en Koningrijken een afdruksel van de mensch zijn. Dese hebben insgelijcks haer bloeiende / haer staende / haer afgaende jaren: gene zo wel gegront / so konstelijck geregeert / zo wijsselijck beschermt / die dese Wet geloochent / end' den tijd overheert hebben. Waer is nu Troyen, dat eertijds de ooge en luyster was van dat groote Asien? Waer is de hoverdye van Babylon, de grootmachtigheit van Jerusalem / die schoone Republijke van dat afgesonderde volk / onder wien den Hemels-Heer/ den stoel van zijn aertsche wooninge bevestight hadde? Wat is geworden van dat schat-rijck Alexandrien, van dat hoogmoedig Carthago, van dat hondertpoortige Theben? en om tot onse werelt te komen: Waer is gebleeven den Staat van dat geleerde Athenen, van dat bezeedigde Lacedemonien? Ja / tot besluyt van alles / waer is nu te vinden dat Werelds begrijp / dat wonder bousel der aerde / waer door de Romeynen de natuur scheenen te verkrachten / en de sterffelijkheit te beroepen? Eylaes zy zijnder alle geweest / en hebben andere Rijken een Leerbeeld nagelaten / dat zy hun niet en moeten verlaten / op hun wel bemuurde Steden / op de sterkten van hunne Hoofdplaetsen / op hare spitsvinnige Krijgslisten / wel geoeffende Soldaten/ onverbreekelijke verbintenisse/ of eenig geweld dat haer de Zee het Land / en wat 'er meer is / seer rijkelijk aenbiedet. En het ware te wenschen dat veele Koningrijken en Staten heden daer aen gedachten / en besonder dat Grootmoedig Vrankrijk, dat de heele Werelt oorsaek van discoursen geeft / en door heeft een Rol op het Toneel van Europa te speelen / daer andere Rijken genootsaakt sullen zijn een wakent ooge op te houden; steunende op sijn goede situatie in het midden van Europen / gelegen aen twee Zeen / groote rijkdommen / macht van Soldaten / en nauwe verbintenisse met de meeste Princen van 't Christenrijk; kan in allen desen geen vernoegen scheppen/ maer tracht zijne magt en Staeten/ al verder en verder uit te setten/ met kleynachtinge zijnder nabuuren / belemmeringe hunner handel en koopmanschappen; kortom / in alle schijn met een openbaren Oorlog te Water en te Lande/ om Monarch te worden over de geheele Werelt/ gelijk de Romainen. Alzo met zijn voorbeelt leerende/ dat gelijk de menschen/ also ook hunne vrindschappen komen te veranderen; want Vrankrijks out gebruyk / was Nederland wel te doen (als zijnde de behoudenisse van haer Staet) doch nu is dat al gedaen. Dan hy heeft wel toe te zien / dat zyne Rijkdommen hier mede niet verspilt/ zyne Soldaten vermindert/ zyne Landen verarmt/ en zijne Negotie bedorven wert. Volgens de Exempelen van andere Koningen en Vorsten die buyten nood/ de Wapenen/ uit enkele eergierigheyt en trosse waen/ hebben by der hand genomen; Want het is noodig, seyde dien Grooten Hendrik, Koning van Vranckrijck, datmen de fauten van de Princen aen den dag brengen, op dat de gene die na haer komen, niet den weg en achtervolgen, in den welken haer die anderen bedorven hebben. So leyt de sake by mijn / hoewel ik in dit geselschap al andere Natien bespeur als Hollanders.

Engels-

Engelsman. Ick ben een Engelsman; maar waarlijk is dit u verhaal aan te merken/ en men heeft het selfs in onse dagen aen veel Rijken/ ja selfs in ons Koningrijk/ bespeurt. Doch het schijnt dat Vrankrijk daar weynig acht op neemt: hebbende met de Vereenigde Nederlandsche Provincien, so veele jaren in goede vriend en nabuurschap geleeft/ nu echter die niet en acht/ wegen zijne Magt en Rijkdom/ maar de selve/ ja gantsch Europa met een Oorlog schijnt te dreygen.

Fransman. Wat dit mijne Heeren: gy schijnt u discours op de tegenwoordige gelegentheyt der tijdt te willen toepassen/ en alsoo ik een Fransman ben/tot Caen in Normandien gebooren so sal het mijn plicht wesen/zijn Aller Christelijkste Majesteyt onsen genadigsten Koning en zijne Landen na mijn vermogen voor te staen.

Holland. Ja vryelijk moogt gy/ so gy maar de reden/en niet u eygen passie belieft plaatse te geven.

Fransm. So sal ik; want hebbende twee jaren by den Prince van Condé gedient/meest in zijn Hof/ soo kan ick met grond spreecken/ van veele saken en voorvallen in die tijd gebeurt.

Engelsman. Dat 's wel: maar wat in Vrankrijk, of in 't Hof van d'een of d'ander Prince geschiet is/ zijn saken die alle man niet raken. Doch alzo men tegenwoordig in Duytsland, Holland, Engeland en andere Landen niet anders en spreekt/ als van Vrankrijk, en zijn groote Armature te lande en te water/ so beginnen de verre ziende/ een quaat ooge daar op te hebben/ als mocht hy wel de oude vriend en nabuurschap met de Hollanders, zijne Vrinden (daar hem ten hoogsten aan gelegen is) breken/ en buyten noot eenen geweldigen Oorlog aanvangen.

Holland. Dat is de zake/ daer van begon ik te spreken/ en ten ware ik door der Heeren tusschen-spraak belet was geworden/ zou verder daar in voort gevaren zijn.

Fransman. So een Souveraine Majesteyt/ welke de Zetel van zijn Aloude Voorvaders/ zo rechtvaerdig en met eere besit; hebbende sulke machtige Landen en Rijke Inwoonders/ en is niet seer veel gelegen aen een Republijke/ als de Vereenigde Nederlanden: en daar en boven te verdragen de hoon en verongelijkinge/ van tijd tot tijd door de selve genoten; en daarom mag hy met goed recht andere middelen by der hand nemen/ welke God en de Natuure verleent heeft/ hoewel wy willen hoopen/ dat het maar een donkere wolke/ die haast sal overwaeyen/ sal wesen/ en dat de Wapenen niet eens sullen uytgetoogen werden: wijl het anders al wat wonderlijk mochte gaan/ want de Fransoysen zijn courageus en strijdbaer/ gebooren en genegen tot de Wapenen en tot den Krijg.

Holl. Eerstont sullen wy spreeken van die dingen/ waarom Vrankrijk de Vrede met ons behoorde te onderhouden/ en hoe noodigh dat hem de vriendschap der Hollanders is/ en dat wy voor de wapenen van sijn Aller Christelijkste Majesteyt niet verbaart en zijn/ niet om dat de selve weynigh vermoogen/ maar om dat wy/ naast Godt/ wel middel weten/ om de

 selve

selve op te houden/ en tegen te staen. Maer eerst/ ey lieve doch/ waer in is Vrankrijk van Holland gehoont/ op wat tijdt/ oft op wat plaatse is hem eenige beleedinge geschiet/ wy souden het tegendeel konnen aen toonen.

Engelsman.

Nu sal men tot de saken komen/ en als de Heeren dit Discours begeeren te verhandelen/ ick sal toe hooren/ ten ware dat'er iets voor quam/ waer in sijn Majesteyt van Engeland/ ofte de eere van mijn Landaert/ wierde geraeckt/ in sulken geval sal ick het mijne daer toe doen. Believt maer de sake wat van verre op te halen/ volgens het ampt der Bouwmeesters/ die het fondament van hare Timmeragie wat diep graven/ om de selve te hooger op te voeren.

Fransman.

In het benijden en verhinderen van zijn Negotie/ zoo in de Oost-als Westindien, daer de Hollanders alle vlijt doen om onse Fransche Natie uit te boenen: maer dat willen wy daer laten/ wy sullen wat nader koomen: als onsen Heer Koning volgens het recht van sijn Houwelijks gifte/ vele jaren te vergeefs van Spanjen had gevordert/ de overige Nederlandsche Provincien/ en daer toe niet konnende geraken/ door Brieven en Protestatien/ was eyndelijck gedwongen in den jare 1667. op te rechten een gansch kostelijke Armee/ en alom veel groote Magazijnen/ om door den degen te verkrijgen/ 't welk hem by Houwelijks Gifte toe quam/ gelijk hy by geschrifte aen al de Wereldt/ en by een besonder schrift/ aen de Nederlandsche Provincien had bekent gemaekt/ zo hebben de Hollanders dit alles met goede oogen aengezien/ en noch de Armature die zy wel wisten/ tot wat einde was aengewent/ noch de generale Rendevous tot Amiens/ noch ook den optocht verhindert: doch als alreede verscheyde voorname Steden/ als Charleroy, St. Venant, la Bassée en Armentiers waren verovert/ en de overige gemakkelijck stonden in sijn handen te sullen vervallen/ want daer was sulk een schrik in Brabant, dat den Marquis Castel Rodrigo sijn Dochter en veel andere Dames/ na 't Kasteel van Gent sond/ om daer beter als te Brussel bewaert te zijn. Zo heeft den Heer van Beuningen, wegens de Vereenigde Provintien/ den Koning versocht/ en ook gelast/ hebbende alreede veel millioenen in dese tocht verspilt/ met die zake niet verder voort te gaen/ of anders mosten de Staten op middelen denken/ waer door zy sulks konde effectueren/ daer nochtans dese sake Holland in 't minste niet/ maer Spanje alleen aen ging/ welke ook in dees tijd/ namentlijck den 1 Juny 1667. den Oorlogh tot Brussel tegen Vrankrijk afkundigde.

Hollander.

Het tegendeel zouden wy van de Fransche konnen aentoonen: ende aenwijsen hare ontrouw/ om die van de Vereenigde Provincien in hare Koopmanschappen te belemmeren: want in den jare 1650. en 1651. hebben de Fransche Rovers op de Middelandsche Zee/ soo groote schade de

goede

goede Ingesetenen van Hollandt, haren handel op de Levant drijvende/ aangedaan/ dat een gedeelte alleenlijk van de voorschreve schade/ te weten/ door soo veel de Koopluyden tot Amsterdam door publijk bevel/ hebben aengebracht/ en willen bekent staan/gemonteert heeft ter somme van verre over de hondert Tonnen Gouds. En sulcke staeltjens souden wy al vry meer konnen ophalen. Want Hollandts goede situatie om te Negotieren speelt de Fransse geduurigh in de herssenen/ leggende in het midden van Europen, reekenende van S. Michael Archangel in Moscovien, en Revel tot Spanje.

Daarenboven staat te considereren/ dat het niet broederlijck en was/ zo kort gemaakte Vrede met Spanje, terstont na de doodt van Koningh Philips IV. en dat Rijk als dan op zijn zwakste zijnde/ te breeken/ mits de Vredens Tractaten mede brengen/ een onderlinge belofte van malkanderen niet te beschadigen: en sond ook Castel de Rodrigo uyt Brussel een brief aan den Koning van Vrankrijk, waar in met beleefde termen seyde/ dat doch syn Majesteyt niet en wilde rechten met de wapenen/ maar veel eer sijne pretensien in Arbitragie stellen/ onder den Koning van Engelant, oft onder den Keyser/ oft onder Staten Generael der Vereenigde Nederlanden. Zo was het niet Koninghlijk/ dat Vrankrijk, door sijn Gesant tot Madrid, den Aerts-Bisschop van Ambrum, de Koninginne van Spanje in sijn afscheydt/ verseekerde/ dat sijn Meester oprechtelijk en onkreukbaar/ de Vrede tusschen beyde Kroonen zou onderhouden: en terstont daar op in een noch later Audientie/ overgeef een ander Manifest (waar in veele dingen zijn zonder bewijs/ de welke men daar om consequentelijk als valsch kan verwerpen) geheel tegen sijn eerste belofte/ welk ook zo euvel by veelen wierd opgenomen/ dat de Koninginne aan de gemelde Ambrum Guarde moest toesenden/ om niet geplondert te werden: ook en heeft den Koning van Vrankrijk niet opgehouden aen den Markgraaf de la Fuente, Spaenschen Gesant aan dat Hof/ te verseekeren/ dat hy vast van voornemen was in de vrede te volharden/ sonder selfs opt de naam van eenige gepretendeerde devolutie of gewaande overgang der Nederlanden te willen noemen; dit alles geschiede in een tijdt als men van Vrede handelde: Daar en is onder alle ongerechtigheden, zegt Cicero, gene afgrijsselijker, als der gener, welke in 't midden van hare bedrieglijkheydt haar zo aanstellen, datse eerlijke Luyden schijnen te zijn. Daar en boven/ zo was het doch de Intrest van de Vereenigde Provincien/ geen zo machtig Nabuur als Vrankrijk was te verwachten/ maer by alle middelen den selven in zo bedenklijke desseynen te verhinderen: want die Natie eenmaal meester van de Nederlanden geworden zijnde/ zou door hun ontsaggelijke macht/ daar zodanige wetten stellen/ die niemant van de Naburen zoude derven tegenstaan; nevens meer andere consideratien/ die de Politijken by monde en geschrifte van haer gaven; en wy en konnen niet zien/ wat hoon uwen Koning daar in zou aangedaan zijn.

Fransman.

Fransman.

Dat al de Wereldt wel heeft gesien / en kond ghy niet sien / doch wat baat keers of bril/ als men niet zien en wil. Daar by quam noch dat den Koningh in die tijd over tafel zittende / onder sijn Teljoor heeft gebonden een gouden penning/ aan d'eene zijde met d'afbeeldinge van den Heer van Beuningen, toen ter tijd Hollandschen Ambassadeur / en aan d'ander zijde Iosua, wijsende met sijn vinger na de Zonne/ om die te doen stilstaan. Daar en is geen Argus, maer slechs een Homerus van nooden / om dat Sinnebeeldt uyt te vinden. En evenwel wilt gy uwe Natie voorspreken / ja zoo het mooglijk was bevrijden van hoon / aan onsen Koning en sijne eere gedaan te hebben.

Hollander.

Ick weet niet of ghy van die zaecke wel onderricht zijt : my is in die tijdt een medalie uyt Parijs toegesonden / welke daar onder veel Grooten schuylde/ waar op d'eene zijde stond het beeld van den Koning/ met dit advijs / Nec pluribus impar, en aan d'ander zijde de Stad Duynkerken; met dese woorden/ Sol non movearis contra Gabaon. En zo zulk een medalie onder des Konings Teljoor waar gelepd/ dat is van geen Hollander, maar van een Minjon van 't Fransche Hof zelfs verricht geweest/ en daarom kan niet tot schandvlek van de onse dienen. De hoogmoedigheydt / en met een de onrechtvaerdigheyt in dese Velt-tocht / wierd eer door een Spaensch, Fransch Hoveling/als van de Hollanders beschimpt. De reden/en onkrachteloosheyt van dien/ zijnde wapenen/en niet zodanige beschimpingen/aan te vaerden.

Engelsman.

Het is my wel indachtigh den inval der Franschen in de Nederlanden/ en de groote verlegentheydt der Vlamingen, en Brabanders, geen andere hoope hebbende dan de overkomst van Don Jean van Oostenrijk uyt Spanje, met veel Volk en gelt/ of de hulpe hunner Na-buuren / biedende die eenige Steden en Sterkten tot onderpand aan. Want men begon in die tijd te spreken / dat den Grave van Castelhaven met eenige duysent Engelsche van Douvres in Vlaenderen zou verschepen / om die Landaart te onderschragen/ maar dit bleef achter (tot in den jare 1671) uyt oorzaak / zoo men meynde/om dat de Brabansche en Vlaemsche Geestelijkheyt geen hulpe van de Ketters/ zoo noemdese de Engelsche en Hollanders, begeerden : dan die zaken/ verder daar in voorgevallen/ zijn meest geschiet buyten Engeland.

Fransman.

Daar by en is 't geen minder hoon / dat de Hollanders terstont op 't invoeren van 't Vatgeldt in Vrankrijk. en 't belasten van de Hollandsche Kaas en andere Waren / terstont gaan verbieden alle Fransche Manufacturen, de Brandewijn, en eyndelijk ook de Fransche Wijnen, Kastanien, &c. om zo onse Negotie / zoo veel in haar is/ te verderven; maer sy zullen bevinden / datze haar selven veel eer als ons sullen bederven :

wijl

wijl alle de selve Waren seer licht by anderen gekocht en verbruyckt konnen werden: waerom den Koningh haer oock van de verhooginge der Impost op de Wijnen heeft uytgesondert.

Hollander.

Ey lieve doch/ de Koning van Vranckrijck sal de Hollandsche Waeren soodanig beswaren/ dat die onmooglijck met winst in Vranckrijck versonden oft verkocht konnen werden: en een Vryen Staet, als onse Provintien zijn/ en sal insgelijks met de Fransche Waeren niet mogen doen? wat reden kan hier tegen gegeven worden? hy die Holland meent te quellen en uyt te mergelen/ sal hem dapper bedrogen vinden; ja begint alreede de vruchten daer van te gevoelen/ want aengaende de Manufacturen, is bekent/ dat sulcks was het leven en de dagelijcksche onderhoud van 20 á 22 duysent menschen/ alleen in Parijs/ wy gaen voorby in andere Steden; eenige duysenden leefden alleen by de Waeyers der Jufferen/ die by de Hollanders getrocken/ en van daer na Indien, en andere Landen versonden wierden. Moeten niet dese verteeren/ datse te vooren gewonnen hebben/ ja die niets in voorraet hebben/ gelijck 'er in alle Rijcken ontallijck veel gevonden werden/ komen alreede tot laste van de Arme en Godtshuysen/ ofte oock wel tot laste van de Gemeente/ gaende by de straten bedelen; en hoe seer den Oorlogh den handel der Manufacturen belemmert/ en van d'eene plaets na d'ander doet verhuysen. Leest Holl. Intrest Cap. X. XI. Soo gaet het oock met de Brande- en andere Wijnen.

Fransman.

Hoe grooten blijdt onse Koningen altijdt hebben betoont/ om de Manufacturen in het Rijck voort te setten/ is bekent/ maer voornamelijck Henrick de IV. opstellende soo excessive belastingen over alle vreemde inkomende Manufacturen, als Zyde/ Wol/ en Lijnwaten/ als mede vele andere Handtwercken/ dat sy soo dapper zijn toegenomen/ dat daer Vranckrijck alleen op den Landtbou pleegh te bestaen/ dat zy nu meer gemaeckte Stoffen en Handtwercken uytleveren/ als vreemden na sich trecken. En wat onsen tegenwoordigen Koningh daer toe heeft gedaen/ is gebleken in Maert 1667. als wanneer daer toe 250 Huysgesinnen/ van Valencijn, en uyt Douay overquamen/ en aen Monsr. Colbert presenteerden een nieuwe Manufacture van Hollandsche Lakens en Kamelotten te maken; werdende die bequame huysinge aengewesen by Meaux, Abbe Ville, en elders. En hoe grooten quantiteyt van Manufacturen oock in dit Rijck gemaeckt werden/ sy sullen in Engelandt, Sweden, Ec. wel gesocht en verkocht worden; oock sullen de Hollanders, om vele redenen/ die eyndelijck wel gaeren wederom ontlasten/ en op de oude voet laten verkoopen.

Engelsman.

De Fransche Manufacturen in Engelandt verkoopen? Neen/ wy

en hebbenſe gantſch niet van doen: En oock heeft onſen Koningh die alrede by Placcaet, op ſeer hooge ſtraffe doen Verbieden.

Hollander.

Ick hoop dat de Koningen van Spanjen, Sweden en Denemarcken insgelijcks ſullen doen. En wat aengaet de Manufactuur-wercker's die met ſchoone beloften tot Abbeville en elders gelocht waren / moſten / na een jaer daer met groote armoede door gebracht hebbende / en als 't hare verteert hadden / weder beroopt na haer eygen Vaderland keeren / want daer was niet te winnen.

Franſman.

Immer de Brandewijnen ſullen in Hollandt wel weder gangh nemen / want men heeft daer een groote Conſumtie / en ſchijnt daer ſonder de ſelve nauwelijcks te konnen leven. So is men daer op verſot. *Poſt Phœbum Nubila. Poſt Nubila Phæbus.* Ja ſe ſal in grooter achtinge en begeerte weſen / als te vooren; want het is een algemeene genegentheyt der menſchen / datſe die ſaecken meer achten / en met meerder greetigheyt vervolgen / welke aldermeeſt en ſcherpſt verboden zijn.

Hollander.

Nimmermeer: Het is al langh gemerckt / en oock daer over geklaegt / wat ſchade de Vereenigde Nederlanden, door de Franſche Brandewijnen quamen te lijden; en oock kan men hier ſeer goede Brandewijnen macken / tot merckelijcke Conſumtie van het Koorn en vermeerderinge van 's Landts inkomen.

Franſman.

Wat Brandewijnen maecktmen doch in Hollandt van Kooren / gevende ſoo vuylen ſtanck / datmen van desſelfs reuck ſchrickt? Een Hollantſchen Schipper heeft my voorleden Weeck verhaelt / dat hy deſe Hollandtſche oft Staten-Brandewijn eerſt drinckende / tot twee malen toe in ſwijm viel / en voornam / die nimmer weder te proeven. D'onſe quickt de geeſten op / en heeft veel meer andere heerlijcke werckingen / gelijck de Hollanders in ſeecker Gedicht / ſelf roemen: maer deſe verdooft de ſelve: Ja ſo veel van dat Koorn-goedt gedroncken werdt / het ſal een menſche / voor ſijn tijdt / na de andere Werelt doen verhuyſen.

Hollander.

Geen konſt wert ten eerſten volkomen gevonden / elck Brander ſal ſijn vlijt doen / om den anderen in het maecken van goede Brandewijnen te boven te gaen / en ſoo ſalmenſe wel krijgen die goet / en nauwlijcks uyt de Franſche te onderſcheyden is: De gewoonte / die de tweede natuur is / ſal oock veel doen. Daerenboven / men kan wel gout te dier koopen / gelijckmen ſoo veele jaren de Franſche Brandewijnen gedaen heeft / tot merckelijck verval van onſen Koophandel / daer doch de

Oosterſche Negotie aenhangt/ gelijck een yeder bekent ſtaet/ en alrede een verſwackinge in die Koopmanſchappen beſpeurt.

Franſman.

Maer het ſchijnt een dwaeſe ſaecke te weſen/ dat de Hollanders het ſout, boven vermogen beſwaert/ en de Franſche Koele-Wijnen, Azijnen, Canefaſſen, Papier en Caſtanien, mede verboden hebben/ gelijck ſulcks al om in Holland by Placcaet, den 11. November 1671. is geſchiet; daer ſy nochtans voorheen de ſtapel daer van hebben gehadt/ en ongeloofſelijke winſten daer by genooten,

Hollander.

Waer van is den Koningh van Vranckrijck ſelfs de oorſaecke/ met de verſwaringe der Laſten/ waer door hy ſijne Inkomſten wonderlijck vermeedert/ en den Hollanderen Handel der Wijnen verſwackt; oock en is dit ſoo profijtelijck niet/ als de Franſchen haer wel inbeelden/ want het zout kan oock gehaelt werden uyt andere Landen/ namentlijck uyt Portugael, Spanjen en Pinto del Rey. En de oude Hollanders zijn ſeer wel by de ſware Bieren gevaren. Men ſal oock door de Vrede in Duytſlandt, van den Rhijn, ſo veel Rijnſe Wijnen konnen bekomen/ als noodigh ſal weſen/ en daer door de Koopmanſchappen in Duytſlandt dapper voortſetten/ men ſeght gemeenlijck in een ſpreeckwoort/ d'eene vrindſchap is d'ander waert: ſoo mach men 't oock hier conſidereeren. En de Politijcken ſeggen/ Men kan die Goederen/ die in 't Landt vallen/ en nergens anders te bekomen zijn/ en echter van de vreemden geſocht worden/ bequamelijck met ſchattingh beſwaren: maer niet die Waeren/ dewelcke men van elders halen kan; want anders ſou derſelver Handelingh voort/ met ſeer groote ſchade/ elders haer gang nemen. Dit ſelfde wierdt laetſt van de Staten der Vereenighde Nederlanden aen de Koningh van Poolen geantwoort. Want doen hy voorgenomen hadt/ op de Goederen/ die uyt ſijn Landen in Dantſick, en in der Pillau ingevoert wierden/ eenige ſware Schattingh te ſtellen (onder de Goederen/ die uyt Poolen wierden gevoert/ was het Graen wel 't voornaemſte) oordeelende de Staten, dat men uyt Moſcovien en andere Plaetſen/ Graen genoegh ſou konnen halen; en dat dieshalven/ ſoo men niet afliet van Tol op te ſtellen/ men de voornaemſte Handel van Poolen, en Dantſick, ſou konnen te grondt brengen en vernielen. Dit Verbodt ſal Vranckrijck meer beſwacken/ als het de Nederlanden ſal nadeeligh weſen; want 't is waerachtigh/ dat wy de Wynen en Azynen in Hollandt veel lichter konnen ontbeeren/ als in Vranckrijck den Adel en Geeſtelijcken (wien meeſt alle Wijnen en Azijnen toekomen) ons gelt ontbeeren konnen. De Canefaſſen en Caſtanien hebben wy geheel niet van doen/ en plegen nergens in ſoo grooten quantiteyt verconſumeert te werden/ als in Hollandt; De Papieren, 't is waer/ ſal wel de meeſte veranderinge geven/ doch alſoo veel

Fransche Papieren by de Koopluyden in voorraet zijn / en oock seer goede Papieren op de Velue gemaeckt worden / sal men de Fransche in eenige jaren niet behoeven.

Fransman.

Het Verbodt der Wynen, Azynen, &c. in de Vereenigde Provincien, en sal sulcken schade niet aenbrengen / als gy lieden u wel inbeelt / want sullen die Goederen van andere Potentaten / Staten en Steeden / gekocht en alom versonden werden; oock schijnt den Koning aen den Rijn, den Oorlog eerst te sullen beginnen / om nevens den Heer Keur-Vorst van Ceulen, de Stadt Keulen en Rijnberk verovert hebbende / de Negotie in Duytslandt voor de Hollanders te sluyten.

Hollander.

In Vlaenderen en Brabandt, is dit Verbodt al voor eenige tijdt / staende het Oorlogh der Franschen gedaen; oock in Engelandt sal het selve Verbodt / wel standt grijpen; is mede te dencken / dat Sweden, Denemarcken, &c. sullen volgen: en wat schade daer uyt voor Vranckrijck staet te volgen: kan men al meede bespeuren / uyt de klachten der Koopluyden / die dagelijcks aen 't Fransche Hof komen: dat het onmogelijck is sonder den Wyn, en Azyn-handel / hun groote Lasten aen de Kroon op te brengen; dat haer kostelijcke Wyn-bergen, maer zijn Mest-hopen / nergens toe nut / onbequaem de kosten van den arbeydt die alle jaren daer aen moet gedaen werden / goet te maecken / en dat de Karstanien, die geen verre Zeen konnen verdragen / alle sullen bederven / of voor de Swijnen moeten geworpen worden / en niets voor de Eygenaer / veel min tot onderhoudt van de gemeene Lasten, sullen opbrengen. Soo veel Edelen / Jonckers / en Geestelijcken die de selve aengaen / sullen verarmen / en de Boeren die de selfde bearbeyden / met sware Schattingen belast; zijn onvermogens daer van te leven / maer moeten noodtsaeckelijck komen tot laste van 't Gemeen / of in de Gevangenhuysen geworpen worden; want men merckt aen / dat jaerlijcks wel hondert Boeren / wegens verdriet en ongemack / in den Kercker sterven; waerom Keyser Maximiliaen de I. niet in 't geheel dwaelde / als hy seyde / Dat de Koningh van Vranckrijck geboodt over Ezelen, om dat hy sijne Onderdanen soo veel lasten opleyde / en soo armelijck leven dede / als het hem geliefde / sonder dat sy sich met byten / stooten oft smyten konden ontzaggelijck maecken. 't Selve kan oock gesegt werden van de Canefassen en Carstanien, wijl duysenden van menschen in Vranckrijck daer van leven. Daerom alle Oorlogh tegen ons / dadelijck alle Negotie en Commertie in Vranckrijck doet cesseeren / met perijckel van deselve daer na in het geheel te verliesen. Wat aengaet / dat Vranckrijck en Cheur-Ceulen, den Oorlogh schijnt voor te hebben aen den Rhyn, daer van sullen wy terstont yets seggen.

Frans-

Fransman.

Soo Vranckrijck eenige schade hier door toegebracht mochte werden / sal die Majesteyt het revengeeren / en goet maken door de Wapenen.

Hollander.

Ja: door de Wapenen: daer het nochtans de hooghste onrechtvaerdigheydt is in een Vorst met oorlogh om sulcke dingen te voeren / die hy by gematighde bemiddeling en reden wel heeft konnen verrichten. Wy en zijn niet begeerig tot den krijg / maer daer toe genood-dwongen wesende / zijn daer door soo ontstelt en bevreest / als een Munnick voor een nieuwe kappe. Libertas vita charior, de Vryheydt is meer waerd als het leven / pleegh het Hollands devijs te zijn. Nullus est casus pro dignitate & libertate patriæ non ferendus, daer en is geen geval / dat wy voor de waerdigheydt en vryheyt des Vaderlandts niet dragen en moeten / seght M. Tullius, de Vader van sijn Vaderlandt. Denckt maer / seyde de rechtschapen Duytsert Arminius, op de gierigheydt / wreetheydt en hovaerdye der heerschende Romeynen, en ghy sult terstont oordeelen / dat wy de Vryheydt moeten behouden / of dat wy moeten sterven met de Wapenen in de vuyst / eer sy onse handen en voeten met ysere ketenen boeien Cor. Tac. Van twee quaden moet men het minste kiesen; toen Mendoza van Arragon, Overste van het Krijghsvolck der Spanjaerden in Nederlandt was / sond hy na Wesel / een Stadt in 't Landt van Cleef / op de Grensen van Nederlandt gelegen / sijn Gesanten / met versoeck dat de Stedelingen van dese Stadt / de welcke oordeelden dat sy 't recht van Neutraliteyt behoorden te genieten / duysent Ruyters / en daer en boven twee duysent Spaensche Voetknechten / tot besetting souden in-nemen / en 200000 kroonen betalen / en te gelijck het Spaensche Heyr een geheele maent langh met Koorn versorgen. En wijl dese eysch seer swaer scheen / soo wierd in de Raed van Wesel voorgestelt en gehandelt / wat men voor de welstant van de gemeene Staet doen most; na veele beradingen wierdt goet gevonden / men sou het geldt geven / en niet de besetting in nemen / want men most niet het tegenwoordigh quaet / als 't minder en meerder / maer d'aenstaende uytgangen van de beyde quaden / als 't voorstaende / lichter of zwaerder vergelijcken. Indien die van Wesel de besettingh der Spaensche Krijghs-lieden hadden ingenomen / hoe lange souden sy daer van gedruckt zijn geweest? maer geldt en Koorn opbrengende / sagen sich daer door terstont van d'andere quaden bevrijdt. Wy willen liever een Oorlogh aengaen / en na de selve een goede Vrede genieten / als door een geduurige belemmering en uytteering der Commertie / te sterven / sonder te sterven; achtende voor het minste niet dat tegenwoordigh zoodanigh is / maer voor 't aenstaende soodanigh sal zijn. Een groot quaet van seer korten tijdt / is dickwils minder / en moet oock soo geacht worden / dan een minder quaet dat sich lang uytstreckt. En wijl ghy te vooren verhaelt hebt / dat Vrankrijck soo veel Manufacturen uytlevert / soo sal haer het Oorlogen schadelijcker zijn / dan ons.

Fransman.

Fransman.

De gestadige arbeyt en oeffening van den Koning van Vranckrijck, heeft hem de gelegentheyt der Landen/ Velden en Bosschen sodanig doen kennen/ datgeen voorval hem kan ontstellen: en sijns militaire oeffeningen hebben geen gelijcken by eenigh Prins van Europen: alleen in de oude Historien vindt men eenen/ die deselve bequamelijck afbeeld: Philopomenes, Vorst der Atheniensen, had sijne gedachten/ selfs in Vrede/ niet dan op den Krijghshandel/ en somtijts door 't Velt rijdende/ vergeselschapt met sijne Vrienden/ bleef hy dickwils terstont stil staen/ en praette langen tijdt met hun luyden in deser voegen: Indien de Vyanden op desen bergh gelegert waren, en dat wy haer quamen besoecken met onse Heyrkracht, wie van ons en van henluyden soude het meeste voordeel hebben, hoe souden wy de selve komen gaen bespringen, onse gelederen wel houden. Indien wy wilden afwijcken, hoe soude men moeten doen? Indien sy afweken, hoe soude wy deselve volgen? En stelde hun luyden rijdende voor oogen/ alle dingen die een Heyrkracht mogen voorvallen: vraegde haer meeningh/ en gaf de sijne/ met verhalinge van sijn redenen: sulcks dat hem door dese gestadige overdenckinge/ als hy een Heyrkracht voerde/ geen verhinderinge konde voorkomen/ daer hy niet datelijck in voorsagh. Soo staet het met onsen Koningh en sijn Edelen.

Hollander.

Dese dingen zijn onwedersprekelijck seer loffelijck voor een Velt-Heer/ en is mede kennelijck de groote vlijt en moeyte die sijn Majesteyt van Vranckrijck, sedert eenige jaren daer in gedaen heeft: maer staet aen te mercken/ dat de ondervindinge de beste Leermeester is/ dat oock de verscheydenheyt der Landen en Volckeren/ waer mede men komt te oorlogen/ geen kleene veranderingh/ en dickmael wanschick in de Krijgskunde aenbrenght. De Franssen zijn natuurlijck tot de Wapenen genegen/ heet/ ongerust/ vrienden van nieuwigheyt/ begeerigh na veroveringen. De Edelen konnen niet lange in de ledigheydt van de Vrede blijven. Men behoeft voedsel voor dit vuur; en indien het geen onderhoud van buyten had/ soo sou het van binnen stoffe voor sich selven maken. Sy geven oock soo vele voordeelen aen de oudeste Sonen/ dat sy aen de jonger Soon byna niet laten/ dan de naerstigheyt van den Degen. En wijl sy sich niet in de geleertheyt oeffenen/ en hun staet hen niet toelaet sich tot de Handtwercken te begeven/ soo is voor hen niet overigh/ dan d'Oorlogh of de Hoerejacht/ om sich uyt ellende te redden. Dit is oorsaeck dat dit Koninghrijck altijdt vol is van een ledige en siedende jeught/ vaerdigh om alles aen te vangen/ en dat sijn dapperheydt soeckt te oeffenen/ tot wiens koften het oock is. Wijders/ wijl de grootste inkomsten van Vranckrijck in de beurs van 't Volck bestaen/ en d'onmeetelijcke contributien en schattingen/ niet

in tijdt van Vrede ge-eyst konnen worden / sonder veel misnoeghte te maecken / soo is het noodigh hen met de roock van eenige Oorlogen te weyden / en altijdt pretexten oft deckmantels te hebben / om gewapent te blijven / en door gewelt dese Koninghlijcke Authoriteyt te ondersteunen.

Daerenboven staet niet te dencken / dat de Nederlanders, al hebbense een gemengde Militie van veelerhande Natien, in 't hondert sullen Oorlogen / maer de Krijghs-kunde soo wel ge-oeffent hebben / als yemant ter werelt; Soo dat wy niet konnen sien / wat voordeel uwen Koningh hier uyt soude hebben.

Fransman.

Maer wat sal 't zijn / onsen Alder-Christelijckften Koningh, behalven dat sijne Wapenen van sich selfs ontsaggelijck genoegh zijn / is in nauwe Verbintenis met den Heer Keur-Vorst van Keulen, den Bisschop van Munster, den schrick van Hollandt / nevens veel andere Potentaten / en staet in goede termen / dat oock sijn Majesteyt van Groot Brittanje sijn uytterste vermogen sal doen / om Vranckrijck te assisteeren / in cas van noodt.

Engelsman.

Den Koningh van Engelandt is in de Triple Alliantie, en daerom sal / als een Prince met eeren / sijn Eedt en Woordt houden / de Vereenighde Provincien soo die van yemant besprongen werden / na luydt van 't selve Tractaet helpen: En sijn Macht is seer ontsaggelijck / als beheerschende / een Eylandt, in 't midden van Europen, met een suyvere diepe Kust / vol van goede Havens / daer men by storm-weder / Scheeps-en Lijfs-berginge kan vinden / en in tijde van Oorlogh / met lichte Schepen / andere kan uyt bekommeren. Imperator Maris, Terræ Dominus; Een Meester ter Zee / is een Heer te Lande. En oft schoon gheviel dat den Koningh door sijn Hoofsche Pluymstrijckers / hier in quame te slabacken / dat niet te dencken staet; soo sal doch het Lagerhuys, de Gemeente / sulcks niet toestaen / op dat hy op sijns Vaders troon mochte bevestigt blijven / en de Gemeente niet wederom gevoelen de schade die Hollandt, Engelant kan aendoen / met den anderen in Oorlogh zijnde / gelijck noch soo onlanghs is gebleken en by allen in verscher memorie.

Hollander.

Waerlijck een Staet / geneyght tot Vrede / is ongelnckigh / wanneer haer Buur-landen geneyght werden te Oorlogen; vermidts sy yder mael gedwongen zijn / sich in den Oorlogh te mengen / of Vreedtsaem blijvende / te staen ter bescheydenheydt van den Overwinner: Die door sijn Zege te moedtger geworden zijnde / altijdt reden genoegh sal verciereren / om den Vreedsamen Staet te beoorlogen. Doch wat aengaet de Verbintenissen met Vranckrijck, dese zijn voorwaer met aensienelijcke

Vor-

Vorsten; maer die van de Vereenigde Nederlanden zijn niet minder; de Triple Alliantie, wegen Engelandt en desen Staat, getekent den 7. May/ 1669. en by Sweden den 29. dito/ daar naderhandt noch verscheyde Koningen en Vorsten zijn by gekomen/ kan die van Vrankrijk alle overwegen; waerom die Majesteyt selfs versocht heeft/ door sijn Gesant Colbert, dat die gebroocken/ oft hy in de selfde ingelaten mocht werden: maar 't een noch 't ander had geen voortgangh/ wijl de Commissarissen van den Koningh van Groot Brittanjen, Duc de Buckingam en Mylord Arlington, daer niet begeerden na te luysteren; Ja te Parys onder de Politijcken en Militaire en discoureerde men byna niet anders/ als van dese Triple Alliantie, en dat dit soo een Bril voor Vranckrijck was/ waar door hy niet konde sien. En wat aangaet den Bisschop van Munster, die ghy noemt een Schrick van Hollandt; ey lieve doch/ gelijck den Doornbosch Koningh der boomen. Wien heeft hy een schrick aangejaeght/ als een deel ongewapende Landt-lieden; had men niet meer sijn Ampt/ dewijl het geen eer voor een Krijghsman is/ tegen een Paap te vechten/ en de Neder-Saxische Kreyts ontsien/ men sou hem in den laetsten Oorlogh/ voor eenige jaren/ dat Stroopen en Moeskoppen wel verleert hebben/ hy had wel licht nauwlijcks een Varckens-kot oft Back-oven gevonden/ om sich Persoonelijck in te verbergen; En nu/ verbrekende sijn Verbintenisse met desen Staet, die op nieuw weder onlust aendoende/ heeft toe te sien/ hoe 't met hem sal afloopen; daer zijn'er al die haer tanden gewet hebben/ op de Westfaelsche Hespen, ten ware datse alvooren van sijn eygen Soldaten waren opgegeten/ gelijck geseyt wert/ datse al Moes sonder Speck beginnen te eten.

Wat Engelandt aengaet/ dat heeft onse Wapenen beproeft/ en van die beswijmingh noch niet tot ademhalingh gekomen zijnde/ sal deswarelijck aen Vranckrijck konnen doen/ 't gene hy sich selven inbeeldt/ of ten ware wel licht/ dat Vranckrijck sich sulck een assistentie inbeelde/ als hy selfs aen de Nederlanden, staende den Oorlog met Engelant en Bisschop van Munster, heeft gedaen/ komende altijdt te laet/ of bleef geheel after/ gelijck al de Werelt noch wel in verscher Memorie is.

Fransman.

Al de Wereldt sal verstelt staen/ siende sijn Majesteyts Progressen aen den Rhijn, en soo het tot een Oorlogh met de Hollanders uytbarst/ hare Conquesten in de Nederlanden: Want Vranckrijck is een Koninghrijck/ dat alle sijne deelen vereenight heeft/ en overvloedigh in menschen/ meest genegen tot den Krijgh/ gelijck ghy terstont selve bekent hebt.

Hollander.

De ondervindinge sal de waerheyt hier van leeren. Doch de Franschen

en

en behoeven niet te dencken/ dat de saecke soo gaende/ Engelant, Sweden, Denemareken, den Duytschen Keyser, ja gantsch Duytslandt sal stil-sitten/ en niet te vreesen hebben. Want sy houden 't voor seecker/ dat der Franschen voorspoed in Hollandt, een voorbereydinge sou wesen/ van hare ruine. Sy gedencken/ dat soo doe de Romeynen Italien vermeestert hadden/ sy niet meer in de wege gevonden hebb n/ dat haer had konnen beletten/ de heele Wereldt te vermeesteren. Daerom is aen onse bescherminghe haer eygen behoudenis gelegen. Soo wel sy/ als wy/ door een gemeene Interest beweegt zijnde/ sullen oock door een gemeen consent en macht/ middelen by de hand nemen/ om gelijckerhant de Fransche Wapenen welcke ons verdrucken sal/ by soo verre die selve niet verdrucht en werdt/ af te weeren en in te toomen; en heeft uwen Koningh te dencken/ dat/

In visa nunquam imperia retinentur divi.

Die heerschappyen die een yegelijck haet/ selden lang duuren; Want d'oorsaeck van Vrankrijks tegenwoordige sieckte en ontstelrenisse/ is jaloersheydt over Nederlandts Rijckdom, Staet en Eere, Midtsgaders haer Staetsucht/ Eygensinnige Hovaerdye/ en Opgeblasentheydt/ konnende met de Uylen en Vleder-muysen, 't licht van Nederlandts zegen, in 't minst in haer oogen niet lijden noch verdragen. Men sal dan in Hollandt dese middelen by der handt nemen/ God bidden, Geldt-middelen verschaffen/ en met couragie vechten: gelijck dit onse oude maxime is/ waer mede de gronden van den Staet zijn geleght/ en na het seggen der Politijcken/ moeten alle Staten gemainteneert worden, door deselve middelen, daer door sy van beginne opgerecht en bevestight zijn geworden. En dat men hier tegen sou willen inbrengen/ dat de tegenwoordige kosten van de gemeene Staet, grooter zijn/ van de tegenwoordige Inkomsten/ is niet/ want Vorsten en Volcken/ laten hun van 'er voornemen en ooghmerck niet af-schricken/ door geldt-middelen uyt te storten/ soose sich een eynde van d'Oorlogh/ en dieshalven oock van d'aenstaende kosten konnen belooven. Als men in korten tijdt/ en geluckelijck de Vrede bekomen heeft/ soo worden de schulden van de geemene Staet, die in d'Oorlogh gemaeckt zijn/ met weynigh moeyte en swarigheydt afgedaen. Die geen betaelt het minste/ die/ 't meeste betalende/ 't meeste voordeel doet: Men sal vele gelijckelijck geven/ om groote dingen van belangh/ in 't kort uyt te voeren.

Fransman.

Onse Natie is seer furieus en moedigh in 't aenvallen/ soo dat men wel licht een prooye sal wechslepen/ eer de Nederlanders in postuur van defensie zijn.

Hollander.

Het is een Regel in de Bouwkunde/ dat geen Gebouw/ 't welck met groote haest/ en onbedachtelijck opgetrocken is/ seer langen tijdt kan

blijven staen. Wat uwe furie en dapperheydt heeft verricht / daer van zijn wel exempelen in de oude Historien : maer ons heught noch eenige/ als die voor Arras in Nederlandt / die tot Gigery in Barbaryen, en die in Candia, hoe dat haer de haestigheyt heeft bedrogen en verdorven/en wel licht sal de traegheyt gemenght met voorsichtigheyt / van Hollant, de Fransche verduuren/ gelijck de Admirant van Arragon, gevangen sittende op 't Huys te Woerden seyde/ in de sake met Spanjen. Hollant is een Leeuw/ die eerst gesart moet werden / eerse te deegen van sich bijt. Men sal even wel sich hier door traegheyt / of door het kleynachten onser Vyanden / niet bedriegen : maer sonder veel geraes/ op sijn hoede zijn. De lichtvaerdigheyt der Franschen is bekent. Wat toeleg dat sy gehadt hebben met hun Schepen / die nu laetst in de Straet Magellanes zijn vergaen/ is eenighsints gebleken / aen de overgeblevene ; hun toelegh op Baldivia, in Chili, daerse doch alle in de pan zijn gebleven. Aengaende de Lande / wanneer maer de Fransche voor d'een of d'ander Frontier-plaets konnen gestut werden / soo sal men wel haest sien wat hare couragie kan uytwercken. Het is seer hachelijk en gevaerlijk de Sterckten en Steden/ met gewelt te bestormen/ de schuppe en spade is het getrouwste en beste middel/ alsoo dat het al ten tijde van Famianus Strada een spreeckwoordt der Krijghslieden geworden is : Dat de schuppe en spade het alderbeste middel is, waer mede de Kasteelen en Sterckten, niet alleen gemaeckt en gebouwt, maer oock afgeworpen en gewonnen worden. En hoe ongaeren/ als den arbeydt ongewoon / de Fransche hier toe komen/ is veel maelen gebleken.

Fransman.

De Macht van Volck en Geldt / sal veele dingen konnen te wege brengen : en dese beyde zijn by Vranckrijck.

Hollander.

Noch meer kan den zegen des Alderhooghsten doen / die ons voorhenen met kleene macht / soo ontallijcke en heerlijcke Victorien heeft verleent/ tegen Spaenjen, Sweden, Dennemarcken en Engeland ; sijn Arm is noch niet verkort. En soo het/ dat Godt verhoede/tot den Oorlogh komt / de Sweden en Deenen , en meer andere Volcken/ nu onse Geallieerden, selfs die uyt de Bosschen en Bergen/ sullen Volcks genoeg na Hollant toe senden/ als begeerig zijnde te dienen/ by welcke altijd de Schoole van den Krijgh is geweest / en die door hun prompte betalinge en goede Discipline, by alle Potentaten en Vorsten beroemt zijn.

Engelsman.

Ick wete dat in Engelandt en Schotlandt, duysenden van menschen zijn/ die na een Oorlogh te Landt in Hollandt verlangen/ om dan daer haer heyl/ als voorheen te versoecken / en al waer 't schoon/ dat een

een Proclamatie daer tegen gedaen wierden / echter souden onder allerley pretexten / het Rijck quiteeren / en haer in dienst van de Nederlanden begeven. En of den Koningh mochte gedencken aen den laetsten Oorlogh met de Hollanders, om die als nu / sy met Vranckrijck in Oorlogh zijnde / te revengeeren / daer toe van de Franschc opgemaekt zijnde; wel is waer dat veel quaet te Water soude konnen doen/ soo met Oorlogh-schepen / als de Fransche hun Havens te verleenen: soo sal doch het Parlement en besonder het Lager-huys, de Kracht van Engelandt, dit nimmer toestaen / maer de Vrede met de Nederlanders heyligblijck trachten te bewaren / als wetende / dat anders hun ruine voor de deur staet.

Hollander.

Dat is seer wel gevat: Soo Engelandt niet mochte blijven by de Triple Alliantie, maer te Water yets beginnen / Hollandt sal sijn Water-heyr daer tegen senden / op de Wacht leggen / en des noodts zijnde / loffelijck daer in slaen / en den Staertman, sijn ontrouw vergelden/ want de Zee moet den Hollanderen vry en open zijn / gelijck den Raet van Staten in haer Petitien voor den jare 1642 seggen / en aenwijsen / dat aen de beveylingen der Zeen / den Gantschen Staet der Geunieerde Provincien hangt; sulcks alle de selve sonder die / souden wesen een geraemte / een Lichaem sonder Ziel / een Lant sonder Inwoonders / &c. En wat den Burgerlijken Oorlogh in Engelant aengaet/ die kon wel licht opbreecken / het Parlament alrede niet wel vernoegt zijnde / dat den Koningh het selve heeft geprorogeert / tot October 1672. en dat veel Gelt-middelen / tot beveylinge der Zee en anders / maer tamelijk wel werden besteedt / sou licht onder de handt opgehitst en gaende gemaeckt werden / wijl 'er noch al Geesten in Engelandt zijn die na veranderingh haecken; mede en staet het soo effen niet in de saecke der Religie / die doch het steunsel is van een vaste Regeringe, en de 2300 afgesette Presbytriaense Predikanten hebben noch hun aenhangh / maer Godt verhoede dit alles / den Koning sal derhalven voorsichtiger sijn / om met de Franssen aen te spannen / en sijn verbintenisse met de Nederlanden, Sweden, &c. te verbreecken; het droevigh exempel van sijn Vader Salr: Ho. L. Memorie, speelt noch voor hem: en het wonderwerck der nature / den Put van Ondel in Noorthamtonschire, geeft het selve geluydt / als voor den Burgerlijcken Krijgh gedaen heeft / te weten / als men na beneden roept / is het gelupt om hoog / en om hoog roepende is het gelupd om laeg / tot een heylsame waerschouwinge. En in sulken geval sou het al gevaerlijk zijn voor Engelandt sijn eygen qualen te genesen / wat zou hy dan by andere konnen doen.

Fransman.

Boven sijn Aller Christelijckste Majesteyts Macht te Lande / konnende alreede drie geweldige Legers doen ageeren / een in Lotharin-

gen, een aen de zijde van Westfalen, en een in Vlaenderen, daer den Koningh present sal wesen/ werdt noch geduurigh soo in Switserlandt, Duytslandt, en elders geworven/ en zijn na alle schijn des Koninghs dessennen seer groot; ooch is desselfs Macht te Water seer considerabel/ want daer men voor heen uyt al de Havens van Vrankrijck, maer 12 Oorloghs Schepen konde leveren/ die genoemt wierden de Koninckliike Vloot, daer sal men nu 80 a 100 Schepen/ van meerder monture en grootte in Zee konnen brengen.

Hollander.

Eerstont begond ghy te spreecken van den Oorlogh aen den Rhijn te beginnen/ eerst Keulen en Rijnberck te vermeesteren; wel is waer/ dat by het veroveren van Rijnberck, een Stad onder 't Bisdom van Ceulen, aen de Zuyd-zijde der Rhijn-stroom/ den handel van Hollandt op Ceulen niet alleen waer afgesneden/ maer ooch Ceulen seer licht soude te occupeeren zijn; en dat soo veel Volcks/ als de Fransche daer alrede hebben versamelt/ en in tijd en wijlen souden konnen doen conjungeren/ met Keur Keulen, en Bisschop van Monster, veele souden verrichten. Maer 't is lichter geseyt als gedaen: wat konnen de Fransche by Winter-tijdt verrichten? 't Zijn geen oude Gothen oft Sweden, die de felle koude verdragen/ en in de sneeuw slapen konnen? hun warme lucht in Vranckrijck/ en povre kleedinge/ sal den selven voor de Winter-Vorst soodanigh doen verschricken/ datse of van koude sullen sterven/ of soo veel sy konnen verloopen/ gelijck men al meermalen gesien heeft. Ja sy hebben duysenden van Ys-spooren/ die sullen 'er wel te pas komen/ maer beter waer het/ datse'er soo veel Moscovische bonte Rocken, voor hadden/ dan sou Monsieur den Fransman beter gedort zijn. Wy bekennen wel dat de Fransche goede Soldaten zijn/ voor een aenval/ maer soo ghy de selve tot een staen brenght/ en dat de Fortuyn/ die doch ront is/ maer een weynigh begint te balanceeren/ wat zijnse dan? En het staet niet te dencken/ dat Ceulen, soo wel voorsien van Volck en Fortificatie/ verbonden met den Keyser, andere Vorsten en Staten, of ooch dat kleene Rijnberck, soo met een furieuse Fransche aenval sal te vermeesteren zijn/ gelyck sy voor eenige jaren in Vlaenderen, Doornick, Rijssel, &c. groote en sterc'e Steden vermeestert hebben/ daer haperde wat anders/ daer dese Steden overvloedigh van versien zijn.

Doch daer zijn verstandige Politijcken die de sake al geheel anders considereeren/ namentlijck dat Vranckrijck met sijn geconjungeerde Machten aen den Rijn, terstondt in 't herte van Hollandt sal invallen/ een algemeene schrick verstrecken/ en d'een oft d'ander Plaets aldaer afloopen; want/ hy meent niet minder/ als 't gene hy uyterlijck vertoont/ hebbende andere gedachten/ als hy voorgeeft: Om dat Diogenes, die in een Ton woonde/ een Knapsack droegh/ soo geloofd' een

yder/

yder/ dat 'er maer een weynigh Beschuyt, een houten Napjen, en wat Papieren, instaken; doch als men die opende/ soo vond'mer een Flesken Rieckend Water, twee Dobbel-steenen, en de Schilderye van een Naeckten Venus in. De Doose heeft niet altijdt in / dat 'er Opschrift uytwijst. Wie zou opt gedacht hebben/ dat soo een vermaert en veroemt Philosooph, die de Rijckste en Machtighste des Werelts/ met al haer schoone en kostelijcke gebouwen/ bespotte / zelfs de Werelt in sijn sack souw dragen? Veele steecken een Looden Swaert/ in een Vergulde Scheede / en soo doende / bedriegh veeltijdts het voorhooft / het herte/ de schijn het wesen / en vergaept sich aen 't coleur / weynig lettende op de stoffe / daer 't van gemaeckt is. Uyterlijcke teeckenen zijn onwisse preuven/om te oordeelen wat een mensche in sijn hert en gemoet draegt. Wat Nederlander sou opt gedacht hebben / dat 'er soodanige genegentheden in Vranckrijck waren/ om hun Nabuuren te belasten en te beleedigen.

Fransman.

Dat sijn Majesteyt van Vranckrijck soo plotselijck in de Nederlanden sou invallen/ dunckt my te sorgelijck/ en sijne kloeckmoedigheyt sal met meerder voorsichtigheyt geneyght zijn. Hy weet hem wel na het Italiaens Spreeckwoort te schicken / Servo d'altrui si fa, chi dice il suo secreto a chi non lo sa, sijn secreten aen yemandt te openbaren / is hem Meester van alles dat 'er aenhangt/ te maken.

Hollander.

Wat weet men 't / de opgeblasentheydt doet een Vorst meenighmael dwase dingen bestaen / die hy en sijn Onderdanen naderhant beklagen. Hy mocht dan wel varen gelijck de Spaensche/ oft Keyserlsche / onder den Grave Montecuculi in den jare 1629. wanneer sy over de Velue gekomen Amersfoort innamen / hare Wapenen tot voor Uytrecht en Naerden lieten sien; zijnde hun / door het onverwacht veroveren van Wesel, naeuwlijcks een wegh open-gelaten / waer door sy in confusie weder te rugh konden vluchten. Luckt het wel, soo is 't een Romeyns, soo niet een schelm-stuck. Hoe groot een toevoer is tot sulck een Heyr-leger wel van nooden? Hoe sorgelijck is 't den toevoer van soo verre over sijn vyandts bodem te halen? hoe licht is 't van boven nederwaerts te dalen; Het Lant-volck met haer goederen en voorraet in de vaste Steden gevlucht / en sal Monsieur de Fransman niet op passen: Maer sy sullen in Hollandt vinden / een gebroocken Laegh-landt/ waer in/ dat benevens met kloecke Soldaten / oude Batavieren, oock met dat onbarmhertige Element/ het Water / sullen moeten kampen: dat haer wel sal doen roepen / gelijck de Spaensche / in de eerste Troubelen/ in Noordt-Hollandt deeden / Aqua Aqua. Daerenboven / hoe sullen de dappere Sweden, volgens de Triple Alliantie, met Engelandt en de Vereenigde Provincien gemaeckt / als Bontekrapen/ oock in den fellen

len Winter / komen overvliegen / om Monsieur te verleeren / een van hun Geallieerde Staten, buyten noot/alleen uyt een hoogmoedige waen/ te beoorlogen.

- Dat den Koningh van Vranckrijck, soo seer schijnt te steunen op den Bisschop van Munster, de verstandigste gelooven / dat hy alleen Gelt sal soecken in te palmen / en Vranckrijck bedriegen / gelijck hy in den laesten Oorlogh Engelandt gedaen heeft ; want een boos en ontrouwigh mensch / en kan door gene banden oft beloften/ genoeghsaem bestrikt en verbonden worden; het gebeurt oock wel / dat eenige Persoonen / hun dienst als dan aldermeest opdragen / wanneer sy weten / dat sy niet gebruyckt en sullen werden: namentlijck / by soo verre sy hoopen / dat sy sonder den arbeydt te doen / hunnen loon evenwel sullen bekomen: Doch soo niet / soo 't hem ernst is/ den Oorlog met den Fransman tegen Hollandt te voeren / soo mocht wel eerlang / dat alrede verdorven Westfalen/ in vuur en en vlam staen: dat sal dan mooy ge-Bisschopt en als een Herder voor sijn Schapen gesorgt zijn.

Noch heb ick voor waerheyt hooren verhaelen/ hoewel het by andere kleen credit heeft/ dat Vranckrijck, de Turcken tegen den Roomschen Keyser soeckt op te hitzen / op dat hy in Hungarien en Oostenrijck, de handen vol wercks hebbende / Duyslandt of de Nederlanden niet sou konnen assisteren : Dit soo zijnde / sou maer tamelijck braef voegen aen sijn Eer-Tijtel van Alder-Christelijckste Majesteyt. Immer het is de waerheyt naest / dat hy met hulpe van den Paus / en eenige andere Vorsten / de Roomsche Kroon , op den Dauphijn soeckt te brengen / en by gevolgh het Keyserrijck aen Vranckrijck, gelijck hier van gedruckte Boecken zijn uytgegeven / die aen hem zijn opgedragen / en voornamentlijck een dat de Naem voert / Gerechtige Eysschen, die de Koning op het Keyserrijck heeft. Daer hy tot grontvest gestelt hebbende / dat de Domainen der Soubrainen altijdt de Domainen en Winsten der Staten hebben geweest / en dat de Domainen en Winsten der Kroonen niet vervreemt / noch verwaerloost mogen werden / vervolgens dese twee Artijckelen daer by voegt : Het grootste deel van Duytslandt is de Patrimonie , en 't Oudt Erfdeel der Fransche Vorsten. Karel de Groot, heeft Duyslandt bezeten , voor soo veel als Koningh van Vranckrijck , en niet als Keyser; Dat Vranckrijck dit in 't oogh heeft / hebben oock aengewesen / die quistige kosten / in vreemde Handelingen / die aenpersing om Verbonden te maecken / om Bedienaers van Staet op zijn zijde te krijgen / die herhaelde aenhoudingen / en groote aenbiedingen / aen Sweden gedaen / om 't Keyserrijck in roer te brengen / de boven-gewoone naerstigheyt / om de Poolen door omkoping/ en met gewelt te dwingen / een Na-zaet tegens hun grondt-Wetten te kiesen / welcke alle teeckenen zijn / om te doen sien / waer toe dese veeljarige toerustingen van Vranckrijck dienen. Maer wy dwalen te verre van

van ons ooghmerck; alleen sal ick dit noch seggen / van sijn Scheeps-Macht ter Zee; De Oorloghs-Schepen / die Vranckrijck sal in Zee brengen zijn lichtelijck genoemt/ kan in min dan een half-uur geschieden / maer om die Zee te doen kiesen/ is meer van nooden. Hoe traeg hun Equipagie/by manquement van verscheyden behoeften voortgaet/ was af te nemen aen de Equipagie die Duc de Beaufort (een haestig en voortvarent Man) tot Toulon dede/ wanneer hy de Hollanders sou assisteeren; alles vaerdigh zijnde/ tot op het uytloopen/ hadmen het Buskrupt vergeten/'t welck van over veel mylen/ van Genua moest komen. Noch hoe groot gebreck van Bootsvolck/ altijt in Vranckrijck besonder om op de Oorlogh-Schepen te gebruycken/ is allen bekent / en getuygen de Placcaten, tot inroepinge/ aenqueeckinge/ en tegen 't wechloopen van 't Bootsvolck. En schoon genomen/ de Fransche quamen al met soo een Scheeps-Vloot in Zee/ sy verstincken in de Schepen / en zijn habyl niet tot het Scheeps-werck als de Hollanders en Engelsche. Wy en behoeven hier van niet vele woorden te maken/ de sake spreeckt selfs/ door de menighvuldige siecken en dooden / die altijdt binnen'er scheepsboorden zijn.

Franschman.

Het is veel voordeeliger yemandt te bespringen / als besprongen te werden: immer aen gelijcke vyanden/ ten zy men ongeoeffent Volck/ tegen geoeffende Krijghs-luyden voert; of soo diep intreckt / dat men Vastigheden achter sich latende / daer door in gebreck van toevoer gebracht / sonder slagh oft stoot verliesfer van den Oorlogh spude werden/ in sulcken geval en is 't niet geraedtsaem yemandt aen te tasten / maer 't laetste en heeft geen gront in de Fransche Militie/ en daerom sal het groot voordeel geven/ eerst toe te tasten.

Hollander.

Dan sal al de Wereldt / en besonder onse Geallieerden sien / dat wy eerst beleedight werden / onse Oorlogh rechtvaerdigh is/ en hare assistentie ons rechtmatigh toekomt; Soo de Vrede-makers saligh zijn/ waer sullen die blijven / welcke het contrarie doen? Wy en trachten niet soo seer door den Oorlogh nieuwe Conquesten te doen / als / na het oordeel van verscheyde Politijcken/ veeltijdts schadelijck / als wel onse Sterckten en Landen in verseeckeringe te behouden.

Fransman.

Die van Ceulen, daer den Oorlogh eerst schijnt te sullen beginnen/ mochten/ met die nauwe Alliantie/ die sy met Hollandt aengaen/ innemende soo veel vreemde Soldaten/ wel bedrogen werden.

Hollander.

Gantsch niet: het geschiet tot hun eygen verseeckeringe; hun en werdt geen geweldt aengedaen / de Vrindtschap / oft Verbondt van

Vreedt-

Vreedige Na-buurschap werdt niet verbroocken / als de Gebuuren een weldaet / die aen hen niet schadelijck is / van hen bekomen. Waerom en souden sy dan geen Krijgs-lieden van hun Vrienden ontfangen? Het past den Bondtgenooten verplighlijck by malkanderen te reysen; en alle gewelt / die hun Vryheyt wil verkrachten / gesamentlijck af te nemen. 't Is onbillick segt Cicero, aen een ander het geen te weygeren / dat aen u niet schadelijck / maer veel eer profijtelijck kan zijn.

Fransman.

Men heeft nochtans gesien / dat de Wapenen van onsen Koningh / noch in Vlaenderen, noch in Lorainen, noch in het Fransche Comte, niet wederstaen wierden / maer dat alles na begeeren vermeestert is / voor dat de Nederlanders / uyt gunst der Spaensche / de handen daer in staecken.

Hollander.

Daer op hebben wy alrede geantwoort: Dat en verbaert ons in 't minst niet; de Kinderen die noch de Hulle dragen / en in den Palts rok loopen / en de Sotten die op houte Paerdekens en Besem-stocken rijden / en de kleynhertige verwijfde Mans / die als Vrouwen / de Spil en 't Spinne-wiel (met Sardanapulus) in de handt nemen / werden in soodanige Tragedien, als ghy Franschen aldaer gespeelt hebt / bleeck van anghst en vreese / maer niet die gene / die met een Leeuwen moed, en Mannelijcke Resolutie / 't yser en vuur dragen / gelijck als nieuwe Herculessen: Want men is de Spaensche in Vlaenderen, en het Fransche Comte overvallen by Vrede / als men minst daer op dacht / en oock in een tijdt / als sy minst Formidabel waren / om soo grooten Macht te konnen resisteeren: En in sulcken geval / kan een Jongen van 10 jaren / meerder doen dan een Man van 50 jaren. Het is oock een Fransche maxime / voordeel te doen by d'onderjarighept des Koninghs van Spanjen. Wat Lorainen aengaet / op sulcken wijse / zou Vranckrijck wel meer van sijne Naebuuren Landen komen vermeesteren; het is kennelijck dat het mede op de beste wijse niet is toe-gegaen; en daerom mocht het den Prince Karel van Lotharingen wel in de krop steecken / en gaende maecken / om / siende Vranckrijck in Oorlog met Machtige Nabuuren een Leger op te rechten / in Lorainen vallen / en alsoo weder occupeeren sijn Vaderlijcke Erf-landen. Daer toe souden de Vereenighde Provincien wel de handt leenen / om een diversie te weegh te brengen; en seghtmen / dat den Hartogh van Lotharingen, tot dien eynde / den Abt Canon, heeft na den Hage gesonden. Want het is al een sake van opmerckinge / dat de Franschen Hartogh Karel van Lotharingen, gedwongen hebben / sijn Hartoghdom aen hen te verkoopen / tot nadeel van de Wettige Erfgenamen; en toen het Contract niet bestaen kon / dwongen sy hem door geweldt / d'eenige Plaets / die hy noch behou=

behouden hadt/ over te gheven / door welck middel/ sy de koop weder-roepende/ de saeck hadden sonder prijs te betalen.

Fransman.

De Hollanders onthouden d'Aerts-Bisschop en Keur-Vorst van Keulen, Plaetsen die hem in de natuur toe komen. Als mede onthouden sy den Bisschop van Munster eenige Landen/ Sterckten en Steden/ die sy van sijn Bisdom hebben afghetrocken: en meentmen niet dat dese Vorsten sullen trachten het hare wederom te bekomen.

Hollander.

Wy bekennen gaern / dat die Steden Neutrael waren in den Spaenschen Oorlogh / en geen zyde gekosen hadden ten opsicht van hun Heeren; maer ten opsicht van de Spanjaerden / hun Vyanden / waren niet soodanigh / oft konden voor soodanigh ghehouden werden; dewijl de selfden hen met hun Besettinghen aentasten / en de Vereenighde Staten daer uyt belaeghden / en van de Heeren deser Plaetsen niet ghebaden wierden te vertrecken / of / schoon sulcks aen hen bevolen was / echter niet uyt-trocken. Dieshalven de Vereenighde Staten / dit recht van Neutraliteyt / 't welck de Meesters selven niet langer teghen de Spanjaerden konden verdedigen/ niet meer konden achten / oft in waerde houden: dewijl men gheloost dat yder soo veel in een Gemeene Staet besit/ als hy verdedigen kan; en 't ander aen de Tegenstrever behoort/ was 't niet door Recht/ ten minste door de Wapenen. Daerenboven die Steden/ waren van de Spanjaerden ingenomen/ en de Vereenighde Staten/ vermochten/ volghens het recht des Oorloghs / den Spanjaerden die af te nemen / dieshalven wierden sy niet den Meesters/ maer d'onbillicke en ongerechtige Besitters afgenomen. Eyndelijck / gelijck in 't besonder d'Aquiliaensche Wet ophoudt / als yemandt / om Brandt te weeren/ de Gebuurige Huysen nederhaelt/ uyt een gherechtige vreês van dat de Brandt oock het sijne aentasten sal; soo vermachmen met grooter recht in een ghemeene saeck/ die Volcken en Vorsten aengaet/ de Steden der Gebuurige Volcken en Vorsten/ selfs teghen hun wil/ innemen en met besettingh versterken/ om voor sich selfs te sorgen / als men van een Machtigh Dwingelandt/ of Vyandt gedruckt wordt. Daer konden hier van noch meer andere redens gegeven worden/ en eenige besondere redens/ omtrent den Bisschop van Munster, maer dit is overvloedigh van andere te voren gedaen.

Fransman.

Het is oock noodigh voor Vrankrijck geheel daer op toe te leggen/ van de Vereenighde Provincien, gescheurde Provintien te maken.

Hollander.

Van die ghene die dit ghetracht hebben te doen / en is den Koningh van Vranckrijck niet de eerste/ maer hoe beswaerlijck hem sal vallen dit Maegden-snoer te verbreecken staet hem te beproeven / en hebben alreede Spanje, Sweden, Dennemarcken en Engelandt ondervonden; En wat eere het is/

26

hem selven te voeden / met de schade en nadeel van sijne Nabuuren / welcke altijdt sulcke oude Vrinden zijn geweest / kan een yder afmeten. Het is den Antichrist alleen eygen scheuringen en twisten in de Werelt te verwecken / en wat Koningh sich daer mede wil behelpen / heeft sich niet te belgen / als men hem / den eerst-gheboren Sone des Antichrist / en by ghevolgh / des Duyvels / komt te noemen.

Fransman.

Ick hoor wel / al wat van mijn werdt voort-gebraght / komt ghy met woorden tegen-gaen / en het sal een wenschelijcke sake voor de Hollanders wesen / soo sy het soo wel met de Wapenen konnen verrichten.

Hollander.

Wy sullen onder het beleyt des Hemels / van waer doch den zegen moet komen / ons best doen / het snorcken en pochen helpt niet / laet Vranckrijck 't eens 80 Jaren besoecken / als Spanjen gedaen heeft / en dan wat roemen. Wy sullen ons noyt door eenighe Fransche dreygementen / van ons een Oorlogh aen te doen / laten verrucken / of ontstellen om van Vranckrijck in onse Negotie verkort te werden / of daer mede aen te gaen een Alliantie / die ons / absolutelijck ghe-considereert zijnde / schadelijck sou wesen. Godt sal alles ten besten schicken / als 't Koorn der Godtloosheden rijp is / soo en laet het de Heere niet verder wassen en toe-nemen / maer maeyt het selve / met de Zeysen van sijn rechtvaerdige en tijdige straffen af. En den mensch is buyten ghevaer van dwaesheydt / die in sijn schielijcke opkomste / wijs blijft ; maer die alsdan met het schip van uytterlijcken voorspoet / zeylt na de wint van sijn eygen verkeert goedt-duncken / die gaet te gronde.

Engelsman.

Ick ben wel verseeckert / dat den Fransman / alle sijne eyghen Waeren verboden zijnde / en moetende soo verre van huys Oorloghen / het geen drie of vier Jaren sal uytstaen / gelijck onse Natie ghedaen heeft. Daerom was het hem raedtsamer sijne Rijcken in Vrede te Regeeren / en te blijven een van de Machtighste Prinsen van 't Christenrijck / in eere by allen / en een schrick van velen : Want by Nederlage sal hem te groote schande toe-ghesprooken werden / en der Hollanders roem sal seer groot wesen / Dat sy te voren / met Spanje, Sweeden, Dennemarcken, Engelandt, oock ten laetsten ghelucklijck met Vranckrijck hebben gh oorloght ; soo dat namaels niemandt meer sal derven oft komen teghen haer opstaen / maer sy ontsaggelijck zijn by allen.

Fransman.

Ick had wel gehoopt een meerder tweedraght onder de Heeren / in het discoureren over dese Staet der Tijden / doch siende dat ghy de saecke ghenoeghsaem eens zijt / is 't beter een eynde van onse reden te maken.

Hollander.

Daer ben ick mede gedient / want hoewel het over-tijdt is / om mijn eygen affairen waer te nemen / soo heb ick evenwel niet eerst van scheyden

willen

willen ſpreken / aengeſien ick der Franſchen hooghmoedt ken / die gemeent ſou hebben dat ick de vlagghe voor hem ſtreeck. Eyndelyck / alſoo het een oudt Sinne-beeldt van Hollandt is / dat het by een Kat werdt vergeleken / ſoo ſal ick een Fabel hier by voegchen / maer de beduydinge aen de Vrinden laten / die ſe oock licht ſullen uyt-vinden; Seker Laetdunckende Vos ſeghtmeyender wijſe de eenvoudige Kat ghevraeght hebbende / hoe hy door de ghevallen van deſe booſe Werelt ſich wiſt te redden. En de Kat antwoordende volghens het Goude Spreeckwoordt / Houdt handen reyn, acht u ſelven kleyn, zijt niet te ghemeyn, maer garen by Godt en u alleyn; Ja op dat ick niet en ſtryde, laſter, haet en nijdt ick lyde: (want ick ſtoot my daer niet aen / als men ſpottende van my ſeght / daer is gheen Dier ſoo ſchouw als een gedreyghde Kat.) En als my dit uyt noodt niet bracht, Een kloeck Man eerſt de vlucht bedacht. Want die quaet met quaet wil rechten, Moet geduurigh daer om vechten: Met een woort geſeght / Ick doe een yder, oock die my quaet doen, de meeſte vrintſchap, om ſoo doende alle vyantſchap te myden; Want mijn eenige Konſt aller Konſten / is het quaet te ontwijcken; ſoo ſchertſede de Vos daer mede / ſeggende / Lepudum caput, ſed cerebrum non habes. Dit is waerlijck een ſchoone Konſt die den weereloosen en rondt-hoofden betaemt. Wat my ſpitsbinnige aengaet / ſegh ick u dat ick voor alle noodt onbekommert leef; want op der daedt weet ick een Sack met Konſten uyt te ſchudden / om my uyt het gevaer te redden. Maer geduurende deſe ſijne woorden en ſorgeloosheydt / was een Jager met ſijne Honden ſoo na ghekomen / dat hy niet konnende ontvluchten / met alle ſijne Konſten van de Honden gevangen en ghedoodt wierdt / terwijl de Kat door ſijn eenige Konſt / en altijdts dienſtige Fortificatie, ſich met der vlucht op eenen hoogen Boom bergende / dien liſtigen ſagh het Vel af-ſtroopen.

Engelſman.

Wat? ſullen wy nu ſcheyden / ick ſou oock noch yets ſegghen / van het Vlagge-ſtrijcken / alſoo't mijn dat in ghedachten brenght / en hoe onvoorſichtigh den Heer van Gent, hem daer in heeft gedragen / tegen des Koning van Engelandts Jacht.

Hollander.

Niemendal; dat zijn maer beuſelingen / en ſoo 'er wat gheſchiedt is / is by ongeluck geſchiedt / uwen Koningh is te wijs / als dat daerom eenighe ombragie ſou voornemen. En dat Godt verhoede / ſoo de Franſchen / eenighſints d'overhandt hadden / men ſou haeſt hun goedertierenheydt en ſachtmoedighen aert ſien: Buſirus en Phalaris, ſouden hun ſelven hier over grootelijcks ſchamen; hoewel d'een ſijn wreetheydt betoonde / teghen de Vreemdelingen / en d'ander teghen de Miſdadigers: maer deſen teghen 'er Gebuuren / Geallieerde / en oude trouwe Bondtgenooten; en byna tegen de gantſche Werelt; men heeft hier van een ſtaeltje ghehadt / in Overyſſel, ſelfs doen ſy de Hollanders voor aſſiſtentie tegen den Biſſchop van Munſter ſouden verſtrecken. Monſieurs mijn tijdt is voorby. Vaer wel.

Fransman.

Ick vertreck de aenstaende weeck na Rouaen/ en op mijn wederkomst/ sal ick de Heeren eens weder komen aenspreken. Adieu.

Engelsman.

Doet soo: en gedenckt het seggen van een Wijse Jood; De gene die nu ter Zee oft te Landt stryden, worden niet alleenlijck voor Vyanden gheacht; maer selfs oock de genen die Krijghs-rustingen tegen de Havens of Wallen aenbrengen, schoon sy de strijdt noch niet beginnen, moeten voor soodanige gehouden worden. Maer wy willen een slot maken / en eerst eens naerstigh over-lesen / het Trattaetje dat nu onlanghs in Druck is uytgekomen / met de naem van Middelen van Vranckrijck om den Koophandel der Hollanderen te verderven, dat al vry scharp gaet / en dit gedaen zijnde/ sal al vry meerder stoffe van discoureren geven, voor den genen die behagen heeft/ om naeuwkeurigh de belangens van Vorsten en Staten/ te weten.

E Y N D E.

DE MIDDELEN

Van

VRANCKRYCK,

Om den Koophandel der Hollanderen te verderven, als mede desselfs Belangens aengaende d'Uytheemsche Vorsten, den Konink door sijne Staet-dienaren aengeboden.

VAst ghestelt zijnde, dat de Koninck en Sijnen Raedt gelooven, dat het tot voordeel van Vranckrijck is, als oock volgens het besluyt dat men in den tegenwoordighen toestant van saken ghenomen heeft, van den Koophandel der Hollanderen geheel en al te verderven.

Sonder eenige omwegen te gebruycken, soo dunckt my, dat het noodigh is voor een onfeylbaren grondt-regel te houden, dat al de Koophandel die de Seven Vereenighde Provintien dryven, koomt of van Spanjen, of van de Middellandsche Zee, of van de Kusten of Eylanden van Afriken, of van Asien, en de Oost-Indien, of van de Caribes, d'Antilles, de Lycayes, van Nieuw Nederlandt, en in 't ghemeen van geheel America, of van de Haring-vangst ontrent de Orcades, of van de Walvis-vangst aen het Eylandt Yslandt in Groenlandt, of van 't gene sy trecken uyt Archangel in Moskovien, van Laplandt, van Noorweghen, of uyt de Belt, dat is te seggen van Sweden, van Lubeck, van Meklenburgh, van Pomeren, van Polen, van het Koninckrijck en Hertoghdom Pruyssen, van Lijflandt, van Moskovien, of van de Rivier de Elve, van de Rivier de Weser, van de Rivier de Eems, of van den Rhijn.

Ick maeck hier geen ondersoeck noch onderscheyding van de Vloten, de Maetschappyen, de Gemeenschappen van de veelheyt of hoedanigheyt der Koopmanschappen of Waeren, die sy mede-brengen, of vervoeren; want dat is onnut.

Ick breng alles wat door den Koophandel in Hollandt ghedreven wordt in 't gemeen tot vier Artijckelen.

36

Siet hier het Eerſte.

Alles wat gebracht of vervoert wort van Spanjen, van de Middelandſe Zee, van Afriken, van Aſien, van Ooſtindien, en van geheel America, ſoo wel van de Eylanden, als van de vaſte Kuſten, vaert noodſaeckelijck door het Canael.

II.

Al het gene van 't Noorden koomt, het zy de Haringh-vanghſt, Walviſch-vanghſt, en andere van Noorwegen, van Moskovien, van Groenlandt, neemt ſijnen wegh door de Noort-Zee.

III.

Al het gene uyt de Ooſt-Zee koomt moet door de Sont.

IV.

Den vierden aert van koopmanſchappen krygen ſy, of langhs de Elve, of langs de Weſer, of langs de Eems, of langs den Rhijn, of de Rivieren die in den Rhijn vallen. Doch deſe vierden Artykel is van weynigh belangh.

Voor eerſt is 'er dan te doen, haer te beletten dat ſy het Canael niet ſouden paſſeeren; en niets kan lichter geſchieden.

Is het Canael van de Sorlingen af tot aen Duyns, geen hondert en twintigh mylen langh?

Dat men Schepen ſtelle en legge van wegen Engelandt aen de Sorlingen, tot Vaelmuyen, Pleymuyen, Portſmuyen, aen het Eylandt Wicht, Lary, Douvres, Sandwich, en Duyns; van wegen Vranckrijck, Eſquaders onderhouden tot Breſt, Conqueſt, aen de Eylanden op de punt van Bretaignien, op de kuſten van Morlaix tot St. Malo, aen de kuſt van Cankale, tot Habel de Grace, tot Dieppe. tot Cales, en tot Mardyk.

Het is ontwijffelbaer, dat of ſchoon de Vereenighde Provintien noch duyſentmael machtiger waren, ſy deſe vaert niet meer ſouden konnen gebruycken, wanneer men ſich maer gereed hieldt in de Havenen van het een en 't ander Koninckrijck, ick verſta van Vranckrijck en Engelandt.

Men ſal my tegenwerpen, dat de Hollanders het varen door het Canael konnen vermijden, waer van wy exempelen hebben in den oorlogh van het jaer 1652. en den laetſten van het jaer 1665, &c. Wart de Schepen van d'Ooſtindiſche Vloot zijn ingekomen, om het Canael te vermijden ten Ooſten van Yrlandt, en ten Noorden van Schotlandt, eerſt hare Havens genomen hebbende in Noorwegen en Denemarcken, en van daer in Hollandt, waer op ick hier na noch ſal antwoorden.

2. Wat aengaet de koophandel die koomt uyt Yſlandt, van Groenland, uyt het Noorden, van Moskovien, van Laplandt, van Noorwegen, en van de Haring-vangſt; het is licht haer, ick ſegh niet daer in te belemmeren, maer volkomen te beletten, door Schepen te leggen op de kuſten van d'Orkadiſche Eylanden, van Schotlandt, van Engelant, van Noorwegen, en van Jutlandt.

3. Wat de Belt belangt, men heeft daer toe niet noodigh dan de engte van de Sont te sluyten, dat de eenighste wegh is van die Mage, en de bysonderste lucht-ader van dese Longer.

Middelen om sonder moeyelijckheyt daer toe te geraken.

Eene Ligue Defensive met Engelandt alleen tot dien eynde te sluyten.

R E D E N E N,

Om Engelandt te bewegen tot sich met ons te verbinden tegen de Hollanders.

I.

De gemeene ondanckbaerheyt die sy tegen d'eene en d'andere Natie betuyght hebben.

II.

De haet, om sich vyanden van d'eene en d'andere Kroon verklaert te hebben.

III.

Het belang dat de Engelse Natie heeft in hare achting staende te houden.

Hoe veel Sijne Majesteyt van Engelant daer aen gelegen is, dat sijne Onderdanen geen vergelijking maken tusschen den uytslagh van den Engelsen oorlogh tegen Hollandt, uyt oorsaeck van toekomende gevolgen. Maer wat aengaet den Koophandel die sy uyt de Oost-zee trecken, het sluyten van de Sont is een onfeylbare hinderpael, die haer sal beletten de selvige meer te genieten.

Voor het gene dat van d'Elven af koomt, de Koning van Denemarcken, die Meester van Gluckstadt is, heeft de macht om haer dat volkomen te beletten.

Aengaende het gene sy van de Weser trecken, de selfde Koninck van Denemarcken, het Graefschap Oldenburgh ge-erft hebbende, kan en haer oock op de Weser belemmeren.

De Bisschop van Munster kan mede dat doen op de Eems.

En op den Rhijn, de Necker, de Meyn, de Moesel en andere Rivieren die daer in uytloopen, de Bisschop van Keulen.

Het is niet te twijffelen, als daer bysondere belangens vermengt zijn, of de koophandel van de Necker, van den Rhijn, en van de Lippe, sal volkomentlijck veranderen.

Dit kan niet geschieden dan ten minsten door een defensijf en rechtsinnigh Verbondt tusschen Vranckrijck, Engelandt, en Denemarcken.

Aen de zijde van Vranckrijck siet yder genoegh, hoedanigh de danck-

baer-

baerheyt van de Heeren de Staten Generael, of de Jufferen der Vereenighde Provincien nu tegenwoordigh is, en al over drie-en-twintigh jaren tegen Vranckrijck geweeſt is.

Aengaende Engelandt.

Het is ſeker dat de Koningin Eliſabeth, door het beſlaen dat ſy deed van 3 millioenen guldens, door de byſtant van 7000 mannen, door een diverſie op de kuſten des Konings van Spanjen, ſo wel inde nieuwe als oude Werelt, door't leenen van 6 of 7 millioenen in geld; door het geſagh des Graefs van Leyceſter, dien ſy tot voorſitter ſtelde in den Raet van d'Eendracht, en door de verſekeringh welcke ſy meende te nemen met tot panden t'ontfangen, Vliſſingen, den Briel, en Rammekens, en door het kleyn vernoeghen dat de Hollanders ſedert aen de Engelſchen gegeven hebben, door het gene gheſchiet is in de Eylanden van Amboina, door 't geheel verderven des Koophandels van Engelandt, 't welck ſy ontrent alle kuſten gheſocht hebben, dat ſy meer dan genoegh ghedreven zijn, om daer over redelijcke en edelmoedige gevoeligheden te willen op nemen.

Voegt daer by de twee laetſte oorlogen, den hoon dien ſy de Koning en het Koninckrijck van Engelandt aengedaen hebben, verbrandende tot binnen in den boeſem van de Teemis ſijne voornaemſte Schepen, het af-ſetten van het Huys van Oranje, waer in het licht is aen te mercken dat de Staten Generael voor hare Ontlaſting, hare Vryheydt, hare Souvereynheyt, haren Rijckdom, en hare Grootheyt verſchuldigt zijn aen 't Huys van Naſſou van binnen, en aen de Kroonen van Vranckrijck en Engelandt van buyten, waer voor ſy eene ondanckbaerheydt betoont hebben en noch betoonen, die gants en gaer nieuw en onbekent geweeſt is in alle eeuwen.

Wat belanght de Coningh van Denemarcken, indien deſe Vorſt ſedert twintigh of vijf-en-twintigh jaren voorheen eenige moeyelijckheden met de Engelſchen gehadt heeft, dat is alleenigh gheſchiedt om dat hy de gene begunſtighde die men Hollanders noemt. Indien ſy hem byſtant ſonden in den laetſten oorlogh tegen de Sweden, dat was door enckele grond van belangh. Voorts zijn ſy niet tot ſoo hoogen top van vermetelheyt opgeſteygert, dat de voorleden Coning van Denemarcken over meer dan dertigh jaren geklaeght heeft, dat deſe lieden de ſtoutheyt hadden van de Koningen weynigh te achten, en ſich nevens gekroonde Hoofden te ſtellen? Hebben ſy ſich niet verſcheyde-mael onderwonden een regel op den Tol in de Sont ſetten, en ſoo in de Staten te heerſchen van een Souvereyn?

Hebben ſy Sijne Majeſteyt van Denemarcken niet gedrongen, den Tol in de Sont als aen haer te verpachten?

Hier aen blijckt het klaerlijck dat Sijne Conincklijcke Majeſteyt van Denemarcken groote en rechtveerdige reden heeft, om ſich over diergelijcke bedryven wel gevoeligh te betoonen.

Sy

Sy onthouden den Bisschop van Munster eenige Landen, Sterckten, en Steden, die sy van sijn Bisdom hebben afgetrocken.

D'Aerts-bisschop en Cheurvorst van Ceulen is daer oock niet vry van.

Door middel van een Verbondt welckers conditien oprechtelijck en met ernst moesten uytgevoert worden, souden Engeland, Denemarcken, en die andere Vorsten seer merckelijcke voordeelen genieten. Door dit middel sou de koophandel der Hollanderen in 't geheel zijn bedorven, en dat in weynigh tijds, en sonder yets te wagen; om dat Vranckrijck en Engelant onfeylbaer alles souden verderven wat door 't Canael vaert; Engelant en Denemarcken alles wat door de Noord-zee sou komen, dewijl aen d'eene zijde de kusten van Schotlandt en Groot Brittanjen liggen, en aen d'ander zijde die van Noorwegen, van Denemarcken, en van Jutland; en alles wat uyt de Oost zee komt sou afgesloten zijn met haer niet door de Sont te laten passeren; 't gene van de Rivier de Elve mocht afkomen, sou Gluckstad licht konnen beletten; als mede dat van de Weser, door het Graefschap van Oldenburgh, dat nu op sijne Conincklijcke Majesteyt van Denemarcken vervallen is; en dat van den Rhijn, door de Stadt Ceulen, dat van de Eems door den Bisschop van Munster.

Dit alles wel bedongen, wel besloten, en getrouwelijck uytgevoert zijnde, om menschelijcker wijse te spreken, so souden de Hollanders bedorven en geheel verloren zijn; en het is niet in hare macht noch in Duytslandt, noch in Spanjen, noch in Sweden, noch elders stercke schilden te vinden, om een soo sekeren en swaren slagh af te keeren.

Men sou hier mogen tegenwerpen, dat de Engelsche over de Fransse jeloers souden worden; maer ick antwoorde, indien men haer wijs kan maken en vastelijck versekeren, dat sijne Alder-Christelijckste Majesteyt sich niets sal onderwinden dat machtigh sou wesen haer in eenigh quaet achterdencken te brengen, soo sullen sy gants gewilligh en geern tot het sluyten van dit Verbondt komen.

Wat de Deenen belanght, die schricken niet meer voor de macht van 't Huys van Oostenrijck, het zijn alleen de krachten en het gesach van Sweden, die sy sedert het jaer 1642 en den laesten oorlogh, sonder vresen niet souden konnen aensien; maer hier vindt men licht raedt toe; 't welck is, heymelijck een Defensyf Verbondt met haer tegen de Sweden te sluyten, insondetheyt met belofte van haer vry en schadeloos te houden in geval sy mochten besprongen worden; en dan noch daer-en-boven indien sulcks mocht geschieden, haer niet alleen te sullen beschermen, maer oock den oorlog so verre voor te setten, tot dat de Sweden, uyt het Eiland van Oesel, het Landtschap Schoonen, en andere Plaetsen die sy haer sedert ses-en-twintigh jaren ontnomen hebben, weder souden verdreven zijn.

Siet hier d'onfeylbare middelen om de Hollanderen kleyn te maken.

Ick twijffel niet, of sy souden haren toevlucht nemen en t'samen spannen met de Spanjaerden, om dit onweder t'ontwijcken; dat de Spanjaerden

aen sijne Majesteyt seer voordeelige openingen voor Vranckrijck souden doen, seer nut voor Spanjen, en seer dienstig voor d'algemeene en eeuwigduurige rust van het Christenrijck, gelijck men mocht seggen, het over-geven van de Nederlanden, welcke onderhandeling sy mochten verbergen door een seer groot en schoon-schijnend geheym: maer vast gestelt zijnde dat het soo mochte wesen, wat nuttigheyt Spanjen daer uyt mocht trecken, volgens den raedt van den Marckgraef Spinola, op sijn wederkeeren uyt Vlaenderen binnen Madril in 't jaer 1628. Dit sal noyt in der daedt anders dan een enckel voorgeven wesen; en ter selver tijdt dat sy een geheym van dese slagh van onderhandelingen maken, geven sy daer van een behendigh en oprecht bericht aen andere Vorsten, die daer over jeloershe-den opnemen, ten eynde sy die mochten verhinderen van eenig Verdragh met dese Kroon te sluyten, dat haer tot nadeel sou konnen wesen.

My gedenckt dat, als ick in Engelant was, de Gesant van Spanjen Cardenas, opentlijck aen Cromwel beloofde te leveren Duynkercken en Oostende, wanneer hy slechts tegens Vranckrijck sich wilde verklaren; maer ick deed eens sien aen Tourlort, by wijse van een samenspraeck, dat het niet dan bedrogh was, gelijck d'uytkomst dat in der daedt heeft betuyght.

Soo is het oock met de betaling die sy aen de Sweden belooft hebben, hoewel die noch van geen groot gevolg kan wesen, om dat 'er niet te doen is van eenig overleveren van Plaetsen, of Provintien.

Ick heb hooren seggen; ick sou dit niet vastelijck durven versekeren.

Maer ick heb het vernomen van een Hollands Gesant in Engelandt: en siet hier de saeck.

Na de doodt van den laestleden Coning, liepen de saken tot voordeel van Vranckrijck, vry voorspoediger en veel grooter dan sy noch oyt geweest hadden: de zegen voor Rocroy, het innemen van Thionville, het winnen van Bourburgh, van Lens, van Grevelingen, de slagh by Friburgh, het weder veroveren van Philipsburgh, het onderwerpen van het geheel Elsas, het innemen van S. Venant, van Bethune, van Armentiers, van Menchem, van Comen, van Veurne, van Dixmuyden, van Duynkercken en van Cortrijck, deed haer begrijpen dat de Zeeghaftige heerschappye des Conings tot ondergang van hare Monarchie soude dienen.

De Prins van Spanjen in 't jaer van 1646 gestorven zijnde, deden sy seer behendigh de Hollanders gelooven, dat sy besloten hadden aen onsen onvergelijckelijcken Monarch ten houwelijck te geven de Princes van Spanjen, welcke Vranckrijck huydensdaeghs de eere heeft voor Coningin te hebben, en haer tot houwelijcks-goed te laten volgen het Graefschap van Bourgondien met de 17 Vereenighde Provintien van Nederlandt, soo wel de tien onderdanige als de seven afgevallene.

Sy hadden gansch dit voornemen niet; maer sy dienden sich van dese streeck, om jeloersheyt in de geest van onse Bondgenooten te verwecken; 't welck haer geluckte: Want van dat jaer self wierdt het bysonder Verdragh

dragh met de Vereenighde Provintien vast-gestelt en gesloten, ofschoon dat niet openbaer is geworden als op het volgende jaer van 1647. Ick weet wel dat sy, om de gronden van dit Verdragh te leggen, verscheyde middelen van gout en silver aengeleght hebben, maer d'uytstekenste verwen daer sy de oogen der volckeren mede geblindhockt hebben, waren de vrees van soodanigen overdraght, om de nabuurschap van Vranckrijck van buyten, en de macht van het Huys van Oranjen van binnen. En dierhalven de Spanjaerden kennende voor soo veel als ick haer wel ken, soo soude ick my noyt konnen inbeelden, dat als sy voorslagen doen van soodanigen aert, sy op een rechten voet souden gaen; en volgens de streken die sy gehouden hebben, en daer sy gansch niet van afstaen, souden sy liever willen dat het Coninckrijck van Sicilien in de handen der Turcken was, dan dat de Catholijcke Provintien der Nederlanden onder de heerschappye van Vranckrijck souden vallen.

Mijne Heeren Staets-dienaren van Sijne Majesteyt, kennen dese konsten hondert-duysendmael beter dan ick; oock sal ick daer niet van spreken dan door een bovenmatigen yver; maer het is seecker, dat de Spanjaerden dickwils gewoon zijn geweest meer diergelijcke streken te gebruycken.

KORT HERHAEL,

Van de Middelen om de Koopmanschap der Hollanderen te verderven.

I.

Haer te beletten niet meer door het Canael te varen.

II.

Haer het inkomen en uytloopen van de Noord-zee te beletten.

III.

Haer te beletten de Oost-zee te bevaren.

IV.

Haer te beletten de vaert op de Elve, de Weser, de Eems, en den Rhijn, 't welck niet kan missen door de vereeniging van Vranckrijck met Engeland en Denemarcken. De vereeniging van Vranckrijck met Engelandt is onfeylbaer tot dit insicht, wanneer men de quade achterdochten en jeloersheden wech neemt aen de zijde van Vranckrijck; en die van Denemarcken is mede onfeylbaer, wanneer men die slechts verseeckert tegen Sweeden.

36

DE BELANGENS

Van

VRANCKRYCK,

Ten aensien van de Uytheemsche Vorsten in den tegenwoordigen toestant van saken in Euroop.

De belangens van Vranckrijck ten aensien van Spanjen.

MEn moet het voor een stellingh van eeuwige waerheydt houden, dat Vranckrijck en Spanjen, noyt in een oprecht goet onderling verstant sullen zijn, soo langh hare gelijckheydt en macht blijft t'samen gaen.

Dese waerheyt wordt bevestight door het toestemmen van alle de Wijse, en d'ondervindingh van alle de Landen.

Sich krachtdadighlijck te stellen tegens het voldoen des Testaments van Philips den Grooten, en 't Houwelijks-verdrag van de Keyserin, en 't weder vereenigen van den eenen met d'anderen tak des Huys van Oostenrijk.

Voordeel te doen by d'onderjarigheyt des Konincks van Spanjen.

Niet te schromen quade voorbeelden tegen sich selven te doen of na te laten; want wat gunstige onthaling sy oyt sou mogen ontfangen, soo sal 'er noyt sich eenige gelegentheyt aenbieden om verwerringen in dit Koninckrijck te verwecken, of sy souden die yverig omhelsen; en dierhalven moet men sich niet laten blinthocken door de bestiering van Lodewijck de XII. Voogt van Karel de Vijfde, noch van dien Coninck in Persien, die de minderjarige kinderen van Theosius onder sijn beschuttingh nam.

De gelegentheyt die sich aenbied van voren by 't hayr te vatten, haer te omhelsen en te genieten, op dat sy mocht voortbrengen en sich ontlasten van eenigh merckelijck voordeel voor Vranckrijck.

Saden van scheuringen en tweedrachten te strojen, om daer uyt eenige aensienelijcke vruchten te trecken.

Don Jan van Oostenrijck aen te moedigen door krachtdadige beloften, en door uytstekende hopen.

En in den selfden tijdt de Regente van Spanjen te bewegen, om haren hoogsten Dienaer staende te houden, na 't voorbeeld van de gewesene Coninginne Moeder van d'eene zijde, en van d'andere door den schrick van wegen de Graef van Straffort, wiens overgeving doodelijck voor de Coningh van Engelandt geweest is.

Te gedencken dat de Spanjaerden aen Vranckrijck onthouden het

Koninckrijck van Kaſtilien, van Arragon, van Valencen, van Navarre van Siciliën, van Napels, het Hertoghdom van Milanen, en de Provintien van Nederlandt, dat de alderoudſte tacken zijn van deſe Kroon.

De doodt des Dauphins niet ruchtbaer te maken van 't jaer 1536. by du Bellay verhaelt.

Het afvallen des Maerſchalcks van Biron; de ſchimpige woorden van Keyſer Carel de vijfde in de tegenwoordigheyt van Paulus de III. en de Cardinalen.

Machtige Vloten in d'eene en d'andere Zee te houden, om den bandt af te ſnijden van Spanjen, met de Nederlanden, en Italien.

Den Nontius van de Paus tot Madril te gewinnen, en onderling verſtant met hem te onderhouden: want de Spanjaerden verſeeckert over 't geheym, zijn aen die kant te vatten, gelijck oock de meeſte andre menſchen.

In geval de Koningh van Spanjen mocht komen te ſterven.

Een kort en klaer Manifeſt uyt te geven, waer van het eerſte deel mach inhouden, de nietigheden van het afſtaen der Coningin, tot ſeven onverwinbare redenen gebracht; en het tweede een verklaringh van Sijne Majeſteyt, dat hy meerder werck maeckt van ſijne vrienden en bondgenoten, als van ſijne onderdanen; dat hy ſich vernoegen wil het Franſche Comté, met de Nederlanden, met het Coninckrijck van Navarre, en met Catalonien, of ſchoon men Roſe en Fontarabie hadt, daerom ſou ick Vranckrijck dies niet te machtiger houden. In Spanjen, indien het mogelijck was, verſcheyde Coningen op te ſtellen, of ten ergſten die Kroonen op Don Jan van Ooſtenrijck te doen vallen, op voorwaerden van, wat belangt Navarre, dat te verheffen van Vranckrijck, en ſijne machten by die des Conings te vervoegen, om de Nederlanden te overwinnen, in geval de Inwoonderen mochten weygeren hem te gehoorſamen.

Wat aengaet Sardaignen, het Koninckrijck van Napels, Sicilien, het Hertoghdom van Milanen, die Onderkoningen daer van Souvereynen te maken, en die krachtighlijck te beſchutten.

Indien de Nederlanders willen wederſtant bieden, Nieupoort, Oſtende en Blanckenburgh aen te taſten, om dat die de poorten zijn, waer door d'uytheemſche byſtant kan in komen; deſe in onſe handen zijnde, ſoo ſal het Landt van binnen ons jock wel dragen.

Miſſchien ſou 'er plaets konnen weſen om den Gouverneur of de Krijgsbeſetting van Dendermonde en Antwerpen te winnen, welckers Inwoonderen onbegrijpelijck verdriet hebben, over dat de Hollanders hen van haren koophandel beroven.

Heylighlijck t'onderhouden het gene bedongen en beloofť is, de nieuwe Onderdanen meerder ſoetheyt te doen ſmaken dan onder de heerſchappye van Spanjen, maer aen de hardneckige gants geene vryheyt noch verblijf te vergunnen.

38

Sou des Konincks Broeder geen Koning van Spanjen konnen wesen?

Ick antwoorde dat de meeningen des Vaders dit voornemen begunstigen, maer dat de belangens van de Koninck van Vranckrijck daer tegen stryden. De twee Koninckrijcken souden niet nalaten malkander evenwel vyandigh te zijn.

De nakomelingen van Philips den Onversaeghden, wat hebben die sich niet onderwonden tegen de nasaten van Karel den Kalen en sijn Broeder, &c. De banden der natuur en des bloeds scheyden en verdeelen veel eer de Souvereynen en de naburen, dan sy haer t'samen verbinden.

Ten aensien van Engelandt.

Men bedrieght sich indien men sich inbeelden wilt dat Engelandt ooyt het voortsetten van Vranckrijck sou willen helpen bevorderen, het is dan genoeg wanneer het sich daer niet tegen stelt, 't welck geschieden sal; of door het onderling goet verstant, dat een middel is, waer op men niet seer seker kan gaen, of door de onmacht, dat een wegh is die niet kan missen.

Men dient dan Lodewijck de XI. na te volgen, die door hevige hertstochten heerschte; twisten en scheuringen tusschen de Coning en het Parlement te rockenen; de Bondgenoodschappen met Schotlandt te vernieuwen.

De Luypaerden van malkander te scheyden, en van een Coninckrijck drie te maken; ick wil seggen, dat men een bysonder Coningh moest geven aen de Schotten, en een ander aen de Yren.

De Portugysen bewegen om haer uyt de Oostindien, en Don Jan om haer uyt de Westindien te verdryven.

Ten aensien van de Hollanders.

Daer is gants geene mate meer met haer te nemen, het is nodigh voor Vranckrijck haer geheel te bederven, en van Vereenighde Provintien van malkander gescheurde Provintien te maken.

Siet daer toe mijn Memorie in de maendt van Juny laestleden geschreven, die de middelen daer van aenwijst.

Ten aensien van de Sweden.

Indien sy voor grond-regels van hare bestieringh nemen, te maken dat Vranckrijck haer niet kan missen, wanneer sy sich wilden stellen tegen des selfs vergrooting, soo soude het, na my dunckt, goet zijn haer door de Denen te doen bespringen, van welcke sy ontnomen hebben het Eylant van Oesel, en de Provintie van Haland; Als mede door den Marckgraef van

Bran-

Brandenburg, den Hertogh van Mekelenburg, de Vorsten van Bronswijck en van Lunenburgh, om haer te verdrijven uyt Wismar, en het Aerts Bisdom van Bremen; Nevens den toekomenden Coninck van Polen, om Riga en Lijflandt haer weder t'ontnemen; en den Groot Vorst van Moskovien, om Carelien, met andere Provintien en plaetsen weder na sich te trecken, welcke de Grootvader van de Coningin Christina haer heeft afhandigh gemaeckt.

Ten aensien van de Switsers.

Ick sal niets voegen by de Memorie die ick daer van gemaeckt heb, alleen segh ick in 't gemeen, dat het voordeeligh is scheuringen onder haer te verwecken, in plaets van die te beslissen.

Ten aensien van den Hartogh van Nieuwburgh.

Te handelen om sijn gedeelte te verkrijgen in de erffenis van het Hertogdom Gulick; en het selfde voornemen volgen, wat belangt de Marckgraef van Brandenburgh.

Ten aensien van den Aerts-Bisschop van Trier.

Dese Vorst niet konnende sijn Keurvorstendom aen sijne magen nalaten, soo sou het misschien niet te seer moejelijck zijn dat hy Coblens en Ertmensteyn sich sou laten ontrecken, met merckelijcke voordeelen in Vranckrijck aen die van sijn huys te geven.

Ten aensien van de Verkiesing des Konincks van Polen.

Het is waerschijnelijck dat de Hertogh van Nieuwburgh voornamelijck daer toe aengeset worden moet, in geval van verwisseling en overdracht van sijne landen.

Ten tweeden, moest de Moscovijt voor gaen, uyt oorsaeck van het Huys van Oostenrijck, den Turck, en de Sweden.

Ten derden, een Frans Prins: maer men moet daer van de Vorsten van Oostenrijck en die haer aenhangen uytsluyten, waer toe ick een memorie ingestelt heb.

Ten aensien van Kandien.

De Spanjaerden die sien hoe weynigh belang Italien daer aen heeft, maecken daer van niet dan een ydele besigheyt, ten eynde sy de voornemens van Vranckrijck een stock in 't wiel mochten brengen. Indien men ons een verbond tegen stelt van de Engelsen, van de Sweden, van de Hollan-

Hollanders, en van de Switsers en andere, gelijck men doet, ick sal die tegenwerpinge terstont afkeeren, en antwoorden, dat Philips Augustus een veel naeuwer en krachtiger in stucken kapte, in 't jaer 1414. Francoys de eerste, in 't jaer 1541. Henrick de II. in 't jaer 1552. en Lodewijk de XIII. in 't jaer 1622. Maer dese Verbonden wierden in stucken gekapt door de scherpte des swaerds, en het is niet seer moeyelijck haer door behendigheyt los te maken. Hier en boven is 't een slag van Staet, en een van d'aldergewichtighste, dat het Christenrijck sien mach dat men niet vreest; en dat is huydensdaegs de ziel van de achting van Vranckrijck, het eens te wagen tegen de Hollanders en tegen de Switsers; en dat die kleyne naburen, en die ondanckbare verschuldigde voor hare Vryheit en Souvereinheden aen onse Koningen leeren, dat de Fransse de macht hebben van d'onderdruckte te beschutten, en d'ondanckbare te bestraffen. Behalven dat het niet moeyelijck valt hare krachten te verswacken met haer van malkander te scheuren.

Daerenboven moet men krachtdadelijck en door alle middelen verhinderen, dat Don Jan van Oostenrijck niet sou trouwen met de Regente van Spanjen, de gevolgen daer van meer dan al te veel bekent zijnde.

Men moet noch gelooven, dat Vranckrijck sijne uytbreyding hebbende tot aen den Rhijn, tot aen de Switsers, tot aende Alpes, tot Monaco, tot Villa Franca, tot Nice, tot de Middellantsche Zee, tot Rosa, tot aen de Pireneën, met het insluyten van Fontarabie, als mede tot aen de Oceaen, sonder vergelijcking veel machtiger is, dan of het in de besitting was van geheel Spanjen, met alle de Eylanden die daer onder hooren.

De goede en quade toevallen, volgens den verscheyden voet die men in sodanige ontmoetingen sou mogen willen nemen, sullen sonder twijffel in het toekomende dit mijn gevoelen verdedigen.

Ick besluyt dan, dat noch de Koningin, noch mijn Heer den Dauphijn geene vereyssingen moeten maken op Spanjen, en dat om dese vier redenen, die niet tegen-gesproken konnen worden: De eerste is, om dat het Christenrijck, de Keyser der Turcken, en de Groot-Vorst van Moscovien sich daer souden tegen stellen.

De tweede, vermits soodanigen aenwas de grootheyt van Vranckrijck alleen sou verminderen.

De derde, uyt oorsaeck dat dit Koninckrijck sich genoeghsaem vergroot, door 't verkleynen, of wel door den ondergang van 't Huys van Oostenrijk.

En ten vierden soo stel ick vast, dat niemant kan nalaten toe te stemmen, of dese vereeniging van alle de Spaensche Koninkrijcken met Vranckrijck, sal evenwel anders niet wesen als een vreemd lidt gantsch buyten gewassen, vervoegt aen de natuurlijcke ledenen, die veel eer een wanschepsel, als een waerachtigh lichaem souden maken.

EYNDE.

